

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n ja hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi Digi- ja väestötietovirastosta annettua lakia ja hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annettua lakia. Esitettävillä muutoksilla on tarkoitus osaltaan mahdollistaa Digi- ja väestötietoviraston sekä eräiden sen julkisen hallinnon asiakasorganisaatioiden säästötavoitteiden toteuttamista.

Digi- ja väestötietoviraston tehtäviin kuuluva kansalaisneuvonnan yleinen neuvontapalvelu lakkautettaisiin sen nykyisessä merkityksessä. Digi- ja väestötietovirastosta annetussa laissa tarkoitettu kansalaisneuvonta on julkisten palvelujen käyttäjille suunnattu yleinen neuvontapalvelu. Se ei korvaa viranomaisen omaa neuvontaa tai velvollisuutta opastaa asiakas toimivaltaiseen viranomaisen vaan ainoastaan tukee näitä velvollisuuksia. Käytännössä neuvonnassa esimerkiksi etsitään kansalaiselle hänen asiassaan oikea viranomainen. Jatkossa Digi- ja väestötietoviraston kansalaisille tarjoaman tuen painopiste siirtyisi digitaalisten palvelujen käytön tuen ja neuvonnan tehtäviin, joista säädettäisiin laissa yleisemmin. Yleisneuvonnan päättyessä osa säästyvistä resursseista voitaisiin ohjata viraston omien sähköisen asioinnin palvelujen käyttäjätukeen ja neuvontaan. Tähän luetaan mukaan kaikkea viranomaisasiointia hyödyttävien hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalvelujen käyttäjätuki. Muissa julkisen hallinnon palveluihin liittyvissä asioissa kansalaiset saisivat neuvontaa kultakin viranomaiselta suoraan viranomaisia koskevan yleisen neuvontavelvollisuuden perusteella kuten tähänkin asti.

Hallinnon yhteisiin sähköisen asioinnin tukipalveluihin lukeutuvan kansallisen palveluväylän käyttövelvollisuus poistettaisiin niiltä viranomaisilta, joita se voimassa olevan lain mukaan koskee. Viranomaisilla olisi jatkossakin oikeus palveluväylän käyttöön.

Tukipalvelujen kustannuksia ja niistä perittäviä maksuja koskevaa sääntelyä muutettaisiin siten, että Digi- ja väestötietovirasto voisi jättää maksun perimättä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun ja asiointivaltuutuspalvelun julkisoikeudellisesta käytöstä muun muassa eräiltä viranomaisilta, valtioelimiltä ja julkista hallintotehtävää hoitavilta. Tarkoitus on alkaa periä maksuja mainituista palveluista muilta käyttäjäorganisaatioilta sekä maksuttomaan käyttöön oikeutetuiltakin muussa kuin julkisoikeudellisessa toiminnassa, jota harjoitetaan kilpailutilanteessa markkinoilla.

Esitetyt muutokset kytkeytyvät pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kohtaan, jonka mukaan hallitus toteuttaa valtionhallinnon tuottavuusohjelman, jolla tuetaan hallituksen julkisen talouden kestävyystavoitetta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi	5
2.1 Kansalaisneuvonta	5
2.2 Palveluväylän käyttövelvollisuus	8
2.3 Eräiden tukipalvelujen maksullisuus	10
3 Tavoitteet	11
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	13
4.1 Keskeiset ehdotukset	13
4.2 Pääasialliset vaikutukset	14
4.2.1 Vaikutukset kotitalouksien asemaan	14
4.2.2 Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset	15
4.2.2.1 Kansalaisneuvonnan lakkauttamisen perus- ja ihmisoikeusvaikutukset	15
4.2.2.2 Eräiden tukipalvelujen maksullisuuden perus- ja ihmisoikeusvaikutukset	16
4.2.3 Vaikutukset yrityksiin ja välilliseen julkishallintoon	16
4.2.4 Vaikutukset julkiseen talouteen	18
4.2.5 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja palvelujen tuottamiseen	21
4.2.6 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	22
4.2.7 Vaikutukset tietosuojaan ja tietoturvaluuteen	22
5 Lausuntopalaute	24
5.1 Yleisvaikutelma lausunnoista	24
5.2 Lausunnoista tarkemmin ja pääasialliset muutokset jatkovalmistelussa	24
6 Säännöskohtaiset perustelut	25
6.1 Laki Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	25
6.2 Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta	26
7 Lakia alemman asteinen sääntely	27
8 Voimaantulo	28
9 Toimeenpano ja seuranta	28
10 Suhde muihin esityksiin	28
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	28
11.1 Yhdenvertaisuus ja hyvän hallinnon takeet	28
11.2 Säädöstaso ja valtion viranomaisen maksuista säätäminen	30
11.3 Kunnallinen itsehallinto ja rahoitusperiaate	32
LAKIEHDOTUKSET	33
Laki Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	33
Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta	34
LIITE	36
RINNAKKAISTEKSTIT	36
Laki Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	36

Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta	37
---	----

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa valtionhallinnon tuottavuusohjelman, jolla tuetaan hallituksen julkisen talouden kestävyystavoitetta. Kehyspääatöksen 16.4.2024 mukaan hallitus toimeenpantee valtion virastöjen ja laitosten tehtävien ja velvoitteiden keventämisen sekä jatkaa aiemmin päätetyn valtionhallinnon tuottavuusohjelman toimeenpantoa. Valtiovarainministeriön hallinnonalan tuottavuussäästöt (toimintamenoäästöt) ja valtionhallinnon tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen (lisätoimet) ovat vuosina 2025–2027 yhteensä 77 milj. euroa (vuonna 2025), 70 milj. euroa (vuonna 2026) ja 93 milj. euroa (vuonna 2027).

Digi- ja väestötietövirasto valmistautuu toimintamenoäärärahansa ja henkilöääränsä merkittävään vähentymiseen tulevina vuosina. Viraston kehys laskee vuonna 2025 noin 7 milj. euroa, vuonna 2026 noin 5 milj. euroa ja vuonna 2027 noin 2 milj. euroa. Virasto on esitellyt valtiovarainministeriölle alustavat toimintojen supistamista tai lopettamista sekä lisätulojen hankkimista koskevat suunnitelmansa. Tähän hallituksen esitykseen sisältyvät sellaiset priorisoidut valtiovarainministeriön toimialan lainsäädännön muutokset, jotka ovat edellytyksenä Digi- ja väestötietöviraston suunnitteleuille toimenpiteille.

1.2 Valmistelu

Valtiovarainministeriö asetti 18.9.2024 valtiovarainministeriön ja Digi- ja väestötietöviraston edustajista koostuneen lainsäädäntötyöryhmän valmistelevaan nopealla aikataululla sellaiset priorisoidut valtiovarainministeriön toimialan lainsäädännön muutokset, jotka ovat tarpeen Digi- ja väestötietöviraston toimintamenoihin kohdistuvien säästötavoitteiden toteuttamiseksi tai tukemiseksi vuosina 2025 ja 2026. Työryhmän työn tavoitteena oli tarvittavien lainsäädäntömuutosten voimaantulo siten, että ne mahdollistaisivat Digi- ja väestötietövirastossa kustannussäästöjen toteutumisen vuoden 2025 alusta tai mahdollisimman pian sen aikana. Työryhmän toimikausi oli 18.9.-2024 – 1.3.2025.

Työryhmän työn lopputuloksena oli hallituksen esityksen luonnos, joka oli lausuntokierroksella 10.2.-14.3.2025.

Lausuntoja pyydettiin useilta ministeriöiltä, valtion viranomaisilta, hyvinvointialueilta, kunnilta, tuomioistuimilta, välillisen julkisen hallinnon organisaatioilta sekä muilta Suomi.fi-palvelujen käyttäjäorganisaatioilta ja niiden etujärjestöiltä, valtionkirkoilta, ylimmiltä laillisuusvalvoilta sekä useilta kansalaisjärjestöiltä. Kaikki lausuntopyynnön jakelussa olleet sekä lausunnon antaneet käyvät ilmi lausuntopyynnöstä ja lausuntokoosteesta. Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat, mukaan lukien lausuntokooste, ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM167:00/2024>.

Esityksen jatkovalmistelu lausuntokierroksen jälkeen on tehty valtiovarainministeriössä. Jatkovalmistelun aikana on tehty yhteistyötä myös Digi- ja väestötietöviraston kanssa.

Hallituksen esityksestä on käyty kuntalain (410/2015) 11 §:n mukainen neuvottelu ja asia on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Kansalaisneuvonta

Kansalaisneuvonnasta säädetään laissa Digi- ja väestötietovirastosta (304/2019). Lain 3 §:n 2 momentin mukaan Digi- ja väestötietovirasto hoitaa kansalaisneuvontaa, digitaalisten palveluiden käyttäjätukea sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijatehtäviä ja palveluita. Näitä tehtäviä on tarkennettu valtioneuvoston asetuksessa Digi- ja väestötietovirastosta (53/2020). Asetuksen 2 §:ssä säädetään, että Digi- ja väestötietovirasto tuottaa ja kehittää kansalaisneuvontapalvelua. Pykälän mukaan kansalaisneuvonta on julkisten palvelujen käyttäjille tarkoitettu yleisneuvontapalvelu, joka tukee eri viranomaisten omaa neuvontaa. Kansalaisneuvonnasta säädettiin ensimmäisen kerran lain tasolla, kun laki Digi- ja väestötietovirastosta vahvistettiin. Aiemmin tehtävän tarjoamisesta on säädetty ainoastaan valtioneuvoston asetuksella.

Digi- ja väestötietovirastosta annetussa laissa tarkoitettu kansalaisneuvonta on siis julkisten palvelujen käyttäjille suunnattu yleinen neuvontapalvelu, joka tukee muiden viranomaisten omaa neuvontaa. Kansalaisneuvontapalvelu -nimikkeen alaisuudessa Digi- ja väestötietoviraston tällä hetkellä tarjoamat palvelut kattavat osin myös muita tehtäviä. Kansalaisneuvonnan yhteydessä annettavat palvelut voidaan karkeasti ottaen jakaa kahteen osaan: kansalaisneuvonnan yleiseen neuvontapalveluun ja digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen.

Kansalaisneuvontaan kuuluvan yleisen neuvontapalvelun tavoitteena on ollut helpottaa kansalaisten asiointia julkisen hallinnon palveluissa. Käytännössä yleisessä neuvonnassa esimerkiksi etsitään kansalaiselle oikea viranomainen, joka voi käsitellä kansalaisen asian, sekä voidaan antaa vastauksia asian hoitamiseen liittyviin yksittäisiin kysymyksiin, jos niihin on löydettävissä selkeästi vastaus asiaa hoitavan viranomaisen palveluista.

Kansalaisneuvonnasta saatava yleinen neuvontapalvelu ei korvaa viranomaisten omaa neuvontaa tai velvollisuutta opastaa asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Palvelun avulla on haluttu lisätä tietoisuutta julkisen hallinnon palveluista sekä helpottaa niissä asiointia. Kansalaisneuvonnan perustamisen taustalla vaikutti yleisesti julkisten palvelujen sähköistyminen, jolloin myös kansalaisten sähköinen asiointi ja tähän liittyvän tuen tarve lisääntyi. Kansalaisneuvonnan tarjoaminen aloitettiin vuonna 2013 ja silloin palvelun tarjoamisesta vastasi Valtiokonttori. Tehtävä siirrettiin Väestörekisterikeskukselle vuonna 2017 ja vuonna 2020 Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien yhdistyessä palvelu tuli Digi- ja väestötietoviraston hoidettavaksi.

Kansalaisneuvonnan yhteydessä annetaan edellä kuvatusti myös digitaalisten palvelujen käyttäjätukea, johon kuuluu koko julkishallinnon käyttämien sähköisen asioinnin tukipalvelujen eli Suomi.fi-palvelujen ja varmennepalvelujen tuki ja digitukeen liittyviä tehtäviä. Näissä annetaan neuvontaa mm. Suomi.fi-tunnistuksen ja -viestien käyttöön, Digi- ja väestötietoviraston tarjoamien varmenteiden käyttöönottoon sekä yleisesti sähköiseen asiointiin ja vahvaan sähköiseen tunnistamiseen.

Digitaalisten palvelujen käytön tuen tehtävät ovat Digi- ja väestötietovirastossa sisältäneet myös digitaalisten palveluiden kansallisia koordinointi- ja kehittämistehtäviä, joita ovat muun muassa viranomaisten ja kolmannen sektorin digitaalisten palvelujen käyttäjätuen antajille suunnatut infotilaisuudet, tapahtumat, oppi- ja tukimateriaalit sekä tiivis yhteistyö keskeisten toimijoiden kanssa. Digi- ja väestötietovirasto on myös huolehtinut digituen eettisestä ohjeistuksesta, joka varmistaa, että digitukea tarjotaan vastuullisesti ja yhtenäisesti. Digi- ja väestötietoviraston

ohjeistuksessa annetaan digituen antajille selkeät periaatteet ja toimintatavat, jotka edistävät yhdenvertaisuutta, luottamusta ja tietoturvaa digituen tarjoamisessa.

Digi- ja väestötietoviraston kansalaisneuvonnan painopiste on ajan myötä siirtynyt vahvemmin digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen. Sähköisten palvelujen lisääntymisen myötä kansalaisneuvontaan tulevat kysymykset koskevat suurelta osin Digi- ja väestötietoviraston tarjoamien digitaalisten palvelujen käyttöä, samalla kun yleisen neuvonnan muita hallinnonaloja koskevat yksittäiset kysymykset ovat vähentyneet selvästi. Kansalaisneuvonnan yleisneuvonnan yhtenä tavoitteena on ollut vähentää hätäkeskuksiin tulevien kiireettömien puhelujen määrää. Tämä tavoite ei ole kuitenkaan toteutunut. Kansalaisneuvonnan yleinen neuvontapalvelu ei ole juuri lainkaan vähentänyt hätäkeskuksiin kuulumattomia soittoja. Kyseiset puhelut ovat vähentyneet viimeisen vuosikymmenen aikana lähinnä Hätäkeskuslaitoksen omin toimin.

Kansalaisneuvonnan perustamisen yhteydessä ennakoitiin, että yhteydenottoja palveluun tulisi vuosittain yli 300 000 kappaletta. Kansalaisneuvonnan yhteydenotot ovat kuitenkin viime vuosina olleet laskussa COVID-19-pandemian aikaisten huippuvuosien jälkeen. Vuonna 2018 kansalaisneuvontaan ja sen yhteydessä annettavaan digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen tuli 105 000 yhteydenottoa ja pandemia-aikana määrä nousi vuonna 2021 yli 110 000 yhteydenottoon. Vuoden 2021 jälkeen yhteydenottoja on ollut vuosittain keskimäärin 64 000 kappaletta. Vuonna 2024 määrässä oli hieman nousua 67 000 kappaleeseen. Kasvu kohdistui pääosin digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen. Vuoden 2025 alkuvuoden tietojen mukaan yhteydenotot ovat hieman laskussa ja määrän odotetaan jatkossakin vähenevän. Yhteydenottojen määrän yleisen vähenemisen lisäksi kansalaisten yhteydenotot kohdistuvat selkeästi enemmän digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen kuin yleiseen julkisessa hallinnossa asioimiseen liittyvään neuvontaan. Digi- ja väestötietoviraston tekemän arvion mukaan kansalaisten yhteydenotoista noin 60 % koskee digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen liittyviä asioita ja 40 % koskee viranomaisessa asioimiseen liittyvää yleisneuvontaa. Näistä yleisneuvonnan yhteydenotoista puolestaan noin 50 % koskee Digi- ja väestötietoviraston omia palveluja. Näin arvioituna muita kuin Digi- ja väestötietoviraston omia palveluja koskevia yleisneuvonnan yhteydenottoja on vuosittain noin 12 500 kappaletta.

Kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lisäksi kansalaiset saavat neuvontaa kultakin viranomaiselta hallintolain (434/2003) 8 §:ssä säädetyn viranomaisen neuvonta- ja opastamisvelvollisuuden perusteella. Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Hallintolain esitoissa todetaan, että 1 momentin säännös edellyttää, että viranomainen antaa asiakkailleen neuvoja esimerkiksi siitä, miten asia pannaan vireille ja mitä asiakirjoja tulee esittää asian vireille panemiseksi (HE 72/2002 vp, s. 62). Lisäksi todetaan, että neuvontavelvollisuus koskee ainoastaan viranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita, sillä viranomaisella on luonnollisesti paras asiantuntemus omaan tehtäväpiiriinsä kuuluvista asioista (HE 72/2002 vp, s. 63). Pykälän 2 momentissa puolestaan säädetään viranomaisen opastamisvelvollisuudesta. Sen mukaan viranomaisen tulee pyrkiä opastamaan asiakas asiassa toimivaltaiseen viranomaiseen, jos esitetty kysymys tai tiedustelu koskee viranomaisen toimivaltaan kuulumatonta asiaa. Lain esitoissa todetaan, että opastamisvelvollisuus pitäisi sisällään asiakkaan ohjaamisen toimivaltaiseen viranomaiseen myös toiselle hallinnonalalle tai kokonaan hallinnon ulkopuolellekin (HE 72/2002 vp, s. 64).

Tällä perusteella viranomaisissa annetaan jo nykyisin neuvontaa laajasti erilaisilla tavoilla, kuten verkkosivuilla, chat-palveluilla, sähköpostilla sekä puhelinneuvonnalla. Hallintolain sääntely edellyttää kultakin viranomaiselta samankaltaista neuvontaa, kuin mitä Digi- ja

väestötietovirasto nykyisin antaa yleisessä kansalaisneuvonnassa kaikkien viranomaisten osalta. Tämä lakisääteinen neuvonta ja opastus viranomaisissa on luonteeltaan ensisijaista. Kansalaisneuvontaa voidaan pitää näitä täydentävänä palveluna.

Digi- ja väestötietovirasto myös ylläpitää yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa Suomi.fi-verkkopalvelussa tietoa ja palveluja eri tilanteisiin kansalaisille, yrityksille ja yrityksen perustamista harkitseville. Kansalaisen tietopalvelua <https://www.suomi.fi/kansalaiselle> ylläpidetään hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (571/2016, jatkossa *tukipalvelulaki*) nojalla lain 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisena palvelunäkymänä, jossa mainitun säännöksen mukaan käyttäjä voi tarkastella palvelutietovarannon tietoja sekä tietoja, jotka hänestä taikka hänen edustamastaan luonnollisesta henkilöstä tai organisaatiosta on merkitty käyttäjäorganisaatioiden rekistereihin. Suomi.fi-verkkopalvelu kerää noin miljoona käyntiä kuukaudessa. Kansalaisille suunnattu opas, Kansalaisen käsikirja, kokosi jo vuonna 1992 yhteen kansalaisen tarvitsemat tiedot julkishallinnon palveluista. Myöhemmin sen pohjalta julkaistiin Suomi.fi-verkkopalvelu, joka tarjoaa tietoa ja palveluja kansalaisille, yrityksille ja yhteisöille eri elämäntilanteisiin. Suomi.fi-verkkotoimitus rakentaa opassisällöt nykyään yhteistyössä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa. Palvelussa on henkilöasiakkaille tällä hetkellä 39 aihekokonaisuutta.

Valtion palvelu- ja toimitilaverkon uudistaminen 2020-luvulla hankkeen (Palvelu- ja toimitilaverkkouudistus) tavoitteena on koota valtion virastojen käyntiasiointia julkisen hallinnon yhteisiin asiakaspalvelupisteisiin vuoteen 2030 mennessä ja tiivistää toimitilojen määrää. Tavoitteena on, että yhteisistä asiakaspalvelupisteistä saisi myös kuntien, Kelan ja soveltuvin osin hyvinvointialueiden palveluja. Yhteisissä asiakaspalvelupisteissä annetaan neuvontaa, otetaan vastaan asiakkaiden viranomaisille tarkoittamia asiakirjoja ja tuetaan asiakkaita yhteiseen asiakaspalveluun osallistuvien eri viranomaisten palvelukanavien, kuten digi- ja puhelinpalvelujen, käytössä. Uudistus varmistaa kattavan käyntiasiointimahdollisuuden ja nostaa nykyistä palvelutasoa samalla kun saavutetaan kustannussäästöjä toimitiloissa.

Nykytilan arviointi

Kansalaisneuvonnan yhteydenotot kohdistuvat nykyisin pääasiassa digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen. Tätä kehitystä osaltaan todennäköisesti vahvistaa myös pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman toteuttaminen. Hallitusohjelman mukaan Suomi siirtyy asteittain digitaalisten palveluiden ensisijaisuuteen viranomaisasiointikanavana ja valtiovarainministeriössä valmistellaan parhaillaan lainsäädäntömuutoksia, joiden tarkoituksena on tehdä sähköisestä tiedoksiannosta ensisijainen tiedoksiannon tapa heille, joille se on mahdollista (<https://vm.fi/hanke?tunnus=VM085:00/2024>). Osana ensisijaisesti digitaalisen viranomaisviestinnän toimeenpanoa Digi- ja väestötietovirasto varautuu tarjoamaan tehostetusti asiakaspalvelua vastaamaan ensisijaisuuden voimaan astumisen myötä nouseviin palveluneuvonnan tarpeisiin. Lisäksi digituen valtakunnallisena koordinaattorina Digi- ja väestötietovirasto kehittää digitukea vastaamaan ensisijaisuuden edellyttämiä neuvontatarpeita. Samanaikaisesti tuottavuusohjelmasta aiheutuvista syistä Digi- ja väestötietovirastossa varaudutaan toimintamenojärärahöjen vähentymiseen. Näistä syistä olisi perusteltua, että määrärahojen vähentyessä Digi- ja väestötietovirasto voisi keskittyä neuvontapalveluihuan erityisesti digitaalisten palvelujen käytön tukeen ja neuvontaan liittyviin tehtäviin. Kansalaisten tarpeiden muuttuessa on muutettava neuvonnan ja toiminnan painopistettä.

Kansalaisneuvonnan yleisessä neuvontapalvelussa ei ole toimivaltaa eikä yksityiskohtaista osaamista eri viranomaisten toimivaltaan kuuluvista asioista ja annettu tuki jää hyvin yleiselle tasolle. On todennäköistä, että kansalaiset saavat nopeammin ja yksityiskohtaisempaa neuvontaa asiansa hoitamisessa, kun he ovat yleisen kansalaisneuvonnan sijaan suoraan

yhteydessä toimivaltaiseen viranomaiseen. Jos kansalaisen oletama toimivaltaisesta viranomaisesta olisikin osin tai kokonaan virheellinen, jokaisella viranomaisella, myös Digi- ja väestötietovirastolla on hallintolain 8 §:n nojalla velvollisuus pyrkiä opastamaan hallinnon asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Hallinnon asiakkaan tilanne voi olla myös sellainen, jossa useampi viranomainen on toimivaltainen osaltaan. Erityisesti tämän kaltaisissa tilanteissa on tarkoituksenmukaisinta, että hallinnon asiakas on suoraan yhteydessä siihen viranomaiseen, jolle olettaa asiansa käsittelyn kuuluvan. Viranomaisella, jonka toimivalta jollain tavalla liittyy asiaan, on parhaat edellytykset asiakkaan neuvontaan asian vireille saattamisessa tai muussa asioinnissa sekä toimivallan jakautumiseen liittyvissä kysymyksissä.

Näistä syistä arvioidaan, että Digi- ja väestötietoviraston kansalaisille tarjoaman tuen painopisteen tulisi siirtyä sen omien digitaalisten palvelujen (mukaan lukien koko julkishallinnon sähköisissä palveluissaan käyttämät Suomi.fi-palvelut) käytön neuvontaan sekä digitaalisten palvelujen käytön tuen tehtäviin, ja viraston tarjoama kansalaisneuvonnan yleinen neuvontapalvelu tulisi lakkauttaa. Tämä mahdollistaisi osaltaan sekä Digi- ja väestötietovirastoon kohdistettavien säästötarpeiden toteutumisen että Digi- ja väestötietoviraston omien palvelujen käytön tukeen ja neuvontaan sekä digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyvien koordinoivien tehtävien vahvistamisen. Tähän saakka yleisen kansalaisneuvonnan yhteydessä annettu digitaalisten palvelujen käyttäjätuki jatkuisi siis nykyisellään tukena ja neuvontana lähinnä Digi- ja väestötietoviraston omia palveluja koskien. Käyttäjätuki sisältää muun muassa julkishallinnon sähköisissä palveluissa käytettyjen Suomi.fi-palvelujen käyttäjätuen, varmenneneuvonnan sekä tunnistusvälineiden käyttöön liittyvää tukea ja neuvontaa. Näiden tehtävien kysyntä oletettavasti kasvaa tulevaisuudessa. Digitaalisten palvelujen käytön tuen koordinoivien tehtävien voidaan puolestaan arvioida muun muassa koulutusten sekä oppi- ja tukimateriaalien kautta vähentävän suoran käyttäjätuen tarvetta viranomaisten digitaalisissa palveluissa.

Kansalaisten oikeus saada yleistä ja yksityiskohtaisempaa neuvontaa julkisessa hallinnossa asioimiseen olisi jatkossakin turvattu hallintolain mukaisen neuvontavelvollisuuden perusteella. Palvelu- ja toimitilaverkkouudistuksen myötä myös käyntiasiointi turvataan ja yhteisissä palvelupisteissä annetaan viranomaispalvelujen lisäksi asiointineuvontaa sekä tukea sähköiseen asiointiin. Viranomaiset antavat lisäksi neuvontaa paitsi verkkosivuillaan, myös puhelimitse ja sähköpostitse. Myös Digi- ja väestötietoviraston Suomi.fi-verkkopalvelun tarjoaminen jatkuisi. Verkkopalvelun sisältämät Suomi.fi-oppaat ovat olleet suosittuja tiedon lähteitä. Oppailla oli vuonna 2024 n. 3,5 miljoonaa sivulatausta, mm. uudella Läheisen kuolema -oppaalla oli lähes 700 000 sivulatausta.

2.2 Palveluväylän käyttövelvollisuus

Hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalvelujen (jatkossa *tukipalvelut*) käyttövelvollisuudesta säädetään tukipalvelulain 5 §:n 1 momentissa, jonka mukaan 1) valtion hallintoviranomaiset, virastot, laitokset ja liikelaitokset; 2) hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän viranomaiset; 3) kunnalliset viranomaiset niiden hoitaessa laissa niille säädettyjä tehtäviä; sekä 4) tuomioistuimet ja muut lainkäyttöelimet ovat velvollisia käyttämään eräitä lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tukipalveluja, kun tukipalvelu on käytettävissä ja kyseistä tukipalvelua vastaavan itsenäisesti hankitun palvelun palvelusopimus on päättynyt, jollei viranomaisen ole teknisistä tai toiminnallisista tai kustannustehokkuuteen taikka tietoturvallisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä käyttää toiminnassaan tai sen osassa muuta palvelua. Käyttövelvollisuus koskee palveluväylää, palvelutietovarantoa, palvelunäkymää, luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua, viestinvälityspalvelua, verkkomaksamisen kokoamis- ja hallinnointipalvelua sekä asiointivaltuuspalvelusta saatavaa tietoa henkilön toimivallasta laillisena edustajana.

Tukipalvelulain 7 §:n mukaan tukipalvelun käyttöön velvoitetun on käyttövelvollisuudesta poiketakseen haettava velvollisuudesta poikkeamista kyseistä tukipalvelua tuottavalta palvelutuottajalta. Palveluväylän palvelutuottaja on Digi- ja väestötietovirasto, joka siis lähtökohtaisesti tekee päätöksen, kun käyttäjäorganisaatio hakee poikkeamista palveluväylän käyttövelvollisuudesta. Palvelutuottajan on ennen kielteisen päätöksen antamista annettava hakijalle mahdollisuus saattaa asia valtiovarainministeriön ratkaistavaksi. Valtiovarainministeriö voi myös omasta aloitteestaan tai palvelutuottajan pyynnöstä ottaa asian ratkaistavakseen, jos kyse on tukipalvelulaissa tarkoitetun yleisen ohjauksen tai julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksen kannalta merkittävästä asiasta.

Palveluväylän käyttöön velvoitettujen lisäksi sekä julkista hallintotehtävää hoitavilla (tukipalvelulain 5 §:n 2 ja 3 momentti) että yksityisillä yhteisöillä, säätiöillä ja elinkeinonharjoittajilla (tukipalvelulain 8 §) on oikeus käyttää palveluväylää tietojen siirtoon.

Palveluväylä on tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tiedonvälityskanava, jonka avulla käyttäjäorganisaatiot voivat siirtää ja luovuttaa tietovarantoihinsa sisältyviä tietoja ja tarjota asiointipalveluja. Palveluväylä on jo pitkään toiminut eri organisaatioille väylänä hyödyntää toisten organisaatioiden tarjoamia palveluja ja tietovarantoja sekä tarjota omia palvelujaan muiden käyttöön. Palveluväylän avulla muut viranomaiset pystyvät hyödyntämään esimerkiksi väestötietojärjestelmään rekisteröityjä ajantasaisia henkilötietoja.

Nykytilan arviointi

Palveluväylän välityksellä tehdyt integraatiot ovat toimineet asianmukaisesti, ja tietojen siirtoa on voitu toteuttaa yhdenmukaisella ja tietoturvalisällä tavalla. Yksittäisissä tapauksissa on kuitenkin ilmennyt merkittäviä tekniikkaan, toiminnallisuuteen, kustannustehokkuuteen tai tietoturvaan liittyviä syitä, joiden vuoksi järjestelmien välisen integraation toteuttaminen palveluväylän avulla ei ole ollut tarkoituksenmukaista. Digi- ja väestötietovirasto on tällaisessa tapauksessa voinut tukipalvelulain 7 §:n nojalla myöntää poikkeuslupan palveluväylän käyttövelvoitteesta. Digi- ja väestötietoviraston toiminnan aikana, eli 1.1.2020 lähtien, tällaisia poikkeuslupia on myönnetty kymmenen kappaletta. Digi- ja väestötietovirasto on käytännössä hyväksynyt kaikki sille esitetyt poikkeuslupahakemukset. Käytännössä palveluväylä ei ole ollut kaikissa tapauksissa optimaalinen ratkaisu järjestelmien välisen integraation toteuttamiseen. Tällöin tiedonsiirtovaihtoehtojen rajoittamisen vain palveluväylän tarjoamiin teknisiin ratkaisuihin on havaittu rajoittavan organisaatioiden mahdollisuuksia hyödyntää muita tekniikoita ja rajapintaratkaisuja.

Palveluväylä tarjoaa organisaatioille vakioitun tavan siirtää tietoja tietojärjestelmien välillä. Pohjimmiltaan kyseessä on tekninen tiedonsiirtoratkaisu, josta saadaan hyötyä vasta sitten, kun riittävän monet toimijat välittävät toisilleen tietoa palveluväylän kautta. Palveluväylän käyttövelvollisuudella tavoiteltiin palvelun käynnistysvaiheessa säästöjä ja tiedon liikkuvuuden sujuvoittamista käyttäjäorganisaatioiden välillä, mutta näiden tavoitteiden saavuttaminen olisi edellyttänyt käytännössä laajempaa käyttäjäkuntaa. Vaikka velvoite on ollut voimassa, käytännössä käyttäjämäärät ovat jääneet merkittävästi tavoitellusta. Käyttäjien lukumäärää ei saatu kasvatettua riittävästi. Yhteentoimivuuden ja tiedon hyödyntämisen haasteet eivät usein ole johtuneet tiedonsiirron teknologiasta vaan pikemminkin tietosisällöistä, lainsäädännöstä tai muista esteistä.

Valtiontalouden tarkastusvirasto arvioi Suomi.fi-palvelujen tilannetta ja kehitystä tarkastuskertomuksessaan vuonna 2022 ([Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 10/2022](#)). Kertomuksessa (s. 16) todettiin Palveluväylästä seuraavasti: *"Suomessa palveluväylään liittyneiden organisaatioiden määrä on tasaisesti kasvanut ja on*

tällä hetkellä hieman yli 200. Kokonaisuutena palveluväylän merkitys on kuitenkin jäänyt varsin vähäiseksi, mihin tarkastuksen yhteydessä esitettiin useita eri syitä. Väylää kohtaan saattoi alun perin olla ylisuuria odotuksia. Tarkastuksen yhteydessä tuotiin esiin näkemyksiä, että palveluväylä ei pysty poistamaan yhteentoimivuuden ja tiedon hyödyntämisen ongelmia, sillä ne eivät ole Suomessa johtuneet tiedonsiirron teknologiasta vaan pikemminkin tietosisällöistä ja lainsäädännöstä. Lisäksi esitettiin epäilyjä, oliko alun perinkään järkevää määritellä lain tasolla, että organisaatioiden välisessä tiedonvälityksessä tulee käyttää johonkin tiettyyn teknologiaan perustuvaa ratkaisua." Palveluväylään liittyneiden organisaatioiden lukumäärä on vuonna 2024 jo yli 400. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa mainitut näkemykset ovat kuitenkin edelleen ajankohtaisia.

Näistä syistä arvioidaan, että palveluväylän tulisi jatkossa olla vapaaehtoinen tukipalvelu myös sellaisille viranomaisille, joilla tällä hetkellä on velvollisuus käyttää sitä.

2.3 Eräiden tukipalvelujen maksullisuus

Tukipalvelulain 25 §:n 1 momentin mukaan tukipalvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset katetaan valtion varoista ja tukipalvelun käyttö on käyttäjäorganisaatiolle maksutonta pois lukien tunnistuspalvelut (tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitetut palvelut), asiointivaltuuspalvelu (lain 3 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettu palvelu) sekä verkkomaksamisen kokoamis- ja hallinnointipalvelu (lain 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettu palvelu), joiden käytöstä palvelutuottaja voi periä käyttäjäorganisaatiolta maksun. Lisäksi säännöksessä viitataan valtion maksuperustelakiin (150/1992, *maksuperustelaki*), joka muilta osin soveltuu tukipalveluista perittäviin maksuihin. Käyttäjäorganisaatiot vastaavat itse niille tukipalvelujen käyttöön liittymisestä aiheutuvista kustannuksista.

Tukipalvelulain voimaan tullessa 15.7.2016 tavoite oli, että tukipalvelujen kustannukset katetaan keskitetysti valtion varoista ja tukipalvelujen käyttö on käyttäjäorganisaatioille maksutonta. Tarkoitus oli muun muassa edistää digitalisaatiota alentamalla kynnystä käyttää yhteisiä sähköisen asioinnin tukipalveluja sekä välttää maksujen perimisestä koituvaa hallinnollista taakkaa. Siirtymäkauden aikana lakkautettiin muun muassa luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua edeltänyt verkkotunnistamisen ja maksamisen palvelu (Vetuma), joka oli sitä käyttäneille organisaatioille maksullinen.

Vuoden 2020 alusta voimaan tulleella tukipalvelulain muutoksella (1314/2019) Digi- ja väestötietovirastolle säädettiin mahdollisuus periä maksu sen tuottamista tunnistuspalveluista ja asiointivaltuuspalvelusta. Digi- ja väestötietovirasto periikin tällä hetkellä maksuja ulkomaan kansalaisen tunnistuspalvelusta eli tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettua palvelusta. Myös Valtiokonttorille mahdollistettiin maksujen periminen sen tarjoamasta tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettua verkkomaksamisen kokoamis- ja hallinnointipalvelusta. Valtiokonttori on vuoden 2020 alusta perinyt maksun tämän palvelun käytöstä. Ulkomaan kansalaisen tunnistuspalvelun ja verkkomaksamisen kokoamis- ja hallinnointipalvelun maksuja koskevaa sääntelyä ei ole tarpeen muuttaa. Maksuja näistä palveluista on tarkoitus periä jatkossakin.

Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelusta säädetään tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa. Palvelu tunnistaa julkisen hallinnon sähköisiä palveluja käyttävän luonnollisen henkilön vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (533/2016) tarkoitetun tunnistuspalvelun tarjoajan palvelua käyttäen, hallinnoi tunnistustapahtumaa sekä luovuttaa väestötietojärjestelmästä henkilön yksilöintiä koskevat tiedot käyttäjäorganisaatiolle. Palvelua saavat käyttää lain 5 §:ssä tarkoitetut viranomaiset ja

muut julkista hallintotehtävää hoitavat. Lain 5 §:n 1 momentissa mainituilla viranomaisilla on käyttövelvollisuus tunnistuspalveluun.

Asiointivaltuuspalvelu on tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 6 kohdassa määritelty palveluksi, joka tarjoaa käyttäjäorganisaatiolle henkilön toimintakelpoisuutta ja toimivaltaa tai muuta tahdonilmaisua koskevan tiedon. Asiointivaltuuspalvelua saavat tukipalvelulain 5 ja 8 §:n nojalla käyttää sekä viranomaiset, muut julkista hallintotehtävää hoitavat että yksityiset yhteisöt, säätiöt ja elinkeinonharjoittajat. Eräillä viranomaisilla on lain 5 §:n 1 momentin nojalla käyttövelvollisuus asiointivaltuuspalvelun siihen osaan, josta saa tiedon henkilön toimivallasta laillisena edustajana.

Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua käyttää noin 600 organisaatiota. Tunnistustapahtumia on palvelussa vuonna 2024 arviolta 230 miljoonaa. Vuoden 2025 talousarvioesityksessä sähköisen tunnistuksen välityspalvelun kustannuksiin on osoitettu arviomäärärahaa 7 milj. euroa. Lisäksi tunnistuspalvelun tuottamiseen muutoin arvioidaan tarvittavan noin 2,9 milj. euroa Digi- ja väestötietoviraston toimintamenoista. Käyttäjäorganisaatioilta ei nykytilassa peritä maksuja palvelun käytöstä.

Asiointivaltuuspalvelua käyttäviä asiointipalveluja on noin 270. Yhdellä käyttäjäorganisaatiolla voi olla useampia asiointipalveluja, joista puolesta-asiointia koskevia tarkastuskyselyjä tehdään. Asiointivaltuuspalvelua käyttäviä organisaatioita on siis vähemmän kuin 270. Asiointipalveluista tehdään vuosittain palveluun noin 60 miljoonaa puolesta-asiointioikeuden tarkistuskyselyä. Asiointivaltuuspalvelun tuottamisen kokonaiskustannusten Digi- ja väestötietovirastolle vuonna 2025 osalta on arvioitu olevan 3,7 milj. euroa. Käyttäjäorganisaatioilta ei nykytilassa peritä maksuja palvelun käytöstä.

Nykytilan arviointi

Toistaiseksi maksuttomina palveluina tarjottujen luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun ja asiointivaltuuspalvelun osalta on ilmennyt tarve sellaiselle maksujen kohdentamiselle, jota maksuperustelaissa ei tällä hetkellä selkeästi mahdollisteta. Tarve perustuu yhtäältä siihen, että kyseisiä palveluja tuottavan Digi- ja väestötietoviraston toimintamenojärärahöja leikataan tulevana vuosina ja viraston edellytykset tarjota ja kehittää palveluja nykyisessä muodossa ja laajuudessa voivat heikentyä. Toisaalta maksujen kohdentamisen tarve perustuu siihen, että valtion varoista ei ole mahdollista osoittaa palveluja käyttäville organisaatioille lisämäärärahaa tukipalvelujen maksujen maksamiseen. Eräiltä viranomaisilta myös siirrettiin tunnistuspalveluihin tarkoitettuja määrärahoja Digi- ja väestötietovirastolle silloin kun tukipalveluista ja niiden maksuttomuudesta alun perin säädettiin (HE 59/2016, s. 20). Palvelujen käyttömäärät ja kustannukset myös kasvavat digitalisaation lisääntyessä.

Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun ja asiointivaltuuspalvelun käyttäjäorganisaatioina on viranomaisten lisäksi myös sellaisia julkista hallintotehtävää hoitavia yksityisiä ja julkisoikeudellisia yhteisöjä, joiden toimintaa ei merkittävässä määrin rahoiteta valtion varoista. Digi- ja väestötietoviraston tarjoamaa asiointivaltuuspalvelua käyttävät myös täysin yksityiset organisaatiot elinkeinotoiminnassaan. On arvioitu, että Digi- ja väestötietoviraston on tässä taloudellisessa tilanteessa perusteltua periä maksuja näiltä toimijoilta sekä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun että asiointivaltuuspalvelun käytöstä.

3 Tavoitteet

Hallituksen esityksen tavoitteena on mahdollistaa osaltaan Digi- ja väestötietoviraston säästötavoitteiden toteutumista sellaisilla toimenpiteillä, jotka kuuluvat valtiovarainministeriön

toimialaan. Osin tavoitteena on myös mahdollistaa viraston viranomaisasiakkaiden kustannussäästöjä.

Sähköisen asioinnin lisääntyessä tavoitteena on mahdollistaa resurssien suuntaaminen Digi- ja väestötietoviraston omien digitaalisten palvelujen (mukaan lukien Suomi.fi-palvelujen) käyttäjätukeen sekä neuvontaan ja siten vastata kasvavaan tukitarpeeseen viranomaisten sähköisen viestinnän osa-alueella. Lisäksi säästämällä nykyisen kansalaisneuvonnan yleisneuvontapalvelusta, jonka kysyntä on laskevaa, pyritään turvaamaan Digi- ja väestötietoviraston yleisemmin hoitamien digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyvien tehtävien nykyinen resursointi. Näihin tehtäviin kuuluvat muun muassa digituen kansallinen oppi- ja tukimateriaalin valmistaminen, koulutustilaisuuksien järjestäminen sekä erilaiset muut koordinointi- ja kehittämistehtävät. Digitaalisten palvelujen käytön tuella tavoitellaan yleistä digikyvyyttä.

Kansalaisten yhteydenotot kohdistuvat nykyisin pääasiassa digitaalisten palvelujen käyttöön ja sähköiseen asiointiin liittyviin kysymyksiin ja tällaisen tiedon tarpeen arvioidaan tulevaisuudessa entisestään kasvavan muun muassa sähköisen viranomaisasiointin ensisijaisuutta edistettäessä. Näistä syistä, ja koska muiden viranomaisten hoitamiin tehtäviin liittyvät kysymykset ovat kansalaisneuvonnassa selkeästi vähentyneet, esitetään Digi- ja väestötietoviraston kansalaisille tarjoaman tuen painopisteen siirtämistä digitaalisten palvelujen käytön tuen sekä neuvonnan tehtäviin ja kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lakkauttamista. Digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen liittyvät palvelut jatkuisivat nykyisellään. Digi- ja väestötietovirasto luonnollisesti jatkaisi myös omien palvelujensa asiointineuvontaa, jonka osuus yleisneuvonnan asioista on 50 %.

Digi- ja väestötietovirasto jatkaisi Suomi.fi-tukipalvelujen ja varmennepalvelujen neuvontaa, jota kansalaisneuvonnan alla olevasta toiminnasta on jo valtaosa. Digi- ja väestötietovirasto tekisi myös ensisijaisesti digitaalisen viranomaisviestinnän edistämishojelman ([VM006:00/2024](#)) myötä lisäpanostuksia digitaalisten palvelujen neuvontaan. Osana ensisijaisesti digitaalisen viranomaisviestinnän toimeenpanoa Digi- ja väestötietovirasto varautuu tarjoamaan tehostetusti asiakaspalvelua vastaamaan ensisijaisuuden voimaan astumisen myötä nouseviin palveluneuvonnan tarpeisiin. Lisäksi digituen valtakunnallisena koordinaattorina Digi- ja väestötietovirasto kehittää digitukea vastaamaan ensisijaisuuden edellyttämiä neuvontatarpeita ja yhteistyössä digitukea tarjoavien toimijoiden kanssa laaditaan digitukea kehittäviä ohjeistus- ja koulutusmateriaaleja digitukea tarjoavien toimijoiden käyttöön.

Muiden kuin Digi- ja väestötietoviraston toimivaltaan kuuluvissa asioissa kansalaiset saisivat jatkossakin neuvontaa kultakin viranomaiselta suoraan viranomaisia koskevan yleisen neuvontavelvollisuuden perusteella. Tämä voisi myös lisätä julkisen hallinnon neuvonnan tehokkuutta, kun kansalaiset ovat suoraan yhteydessä siihen viranomaiseen, jonka toimivaltaan kansalaisen asian hoitaminen kansalaisen mielestä oletettavasti kuuluu. Laadukkaat digitaaliset palvelut ja niiden käyttöön opastava käyttäjätuki myös tehostavat julkisen hallinnon toimintaa.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella Digi- ja väestötietoviraston on mahdollista saada kustannussäästöjä. Säästöjen tavoittelemisen tekee mahdolliseksi se, että osasta Digi- ja väestötietoviraston itse käyttämistä palveluväyläliittymistä voitaisiin luopua, sekä se, että käyttövelvollisuuden poistuessa Digi- ja väestötietoviraston palveluväylän käyttönotolle tarjoaman tuen tarve oletettavasti vähenee.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistaminen antaisi niille viranomaisille, joilla tällä hetkellä on velvollisuus käyttää palveluväylää, mahdollisuuden halutessaan valita

palveluväylän sijaan muu tekninen ratkaisu tietojensa siirtämiseen. Valinnanvapautta edistävän vaikutuksen lisäksi tällä on mahdollista saavuttaa myös kustannussäästöjä, kun organisaatio pystyy harkintansa mukaan valitsemaan myös kustannustehokkaamman integraatiotavan ilman Digi- ja väestötietoviraston päätöstä oikeudesta poiketa käyttövelvollisuudesta.

Eräiden tukipalvelujen maksullisuutta koskevan sääntelyn muuttamisen tavoite on, että Digi- ja väestötietovirasto saisi tuottamistaan tukipalveluista maksuperustelain mukaisen maksun sellaisilta muilta kuin viranomaiskäyttäjäorganisaatioilta, joita ei merkittävässä määrin rahoiteta valtion varoista. Tavoitteena on myös, että kuntia ja hyvinvointialueita ja niiden yhtymiä kohdellaan tasapuolisesti maksuttomien palvelujen hyödyntämisessä – riippumatta siitä, millä tavalla organisoituen ne järjestävät lakisääteisten tehtäviensä hoitamisen. Eräiden tukipalvelujen maksullisuudella edesautettaisiin Digi- ja väestötietoviraston mahdollisuutta selvittää toimintamenomäärärahansa ja henkilömääränsä merkittävästä vähentymisestä tulevana vuosina.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että Digi- ja väestötietoviraston kansalaisille tarjoaman tuen painopiste siirtyisi digitaalisten palvelujen käytön tuen ja neuvonnan tehtäviin ja digitaalisten palvelujen käyttäjätuen resursointia vahvistettaisiin. Digi- ja väestötietovirasto antaisi jatkossa tukea lähinnä omien digitaalisten palvelujensa, mukaan lukien tukipalvelujen (Suomi.fi-palvelut), käytössä. Näiden palvelujen resursointia vahvistettaisiin lakkauttamalla Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämä kansalaisneuvonnan yleinen neuvontapalvelu. Osa kansalaisneuvonnan lakkauttamisesta saatavista säästöistä kohdistettaisiin Digi- ja väestötietovirastolle asetetun säästötavoitteen kattamiseen.

Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin maininta kansalaisneuvonnasta. Lainkohdan digitaalisten palveluiden käyttäjätuen antaminen muutettaisiin ja laajennettaisiin merkitykseltään digitaalisten palvelujen käytön tukeen ja neuvontaan liittyvien tehtävien hoitamiseksi. Julkisen hallinnon asiantuntijatehtävien ja palvelujen hoitaminen jätettäisiin sanamuodoltaan ennalleen. Ehdotetun lainmuutoksen johdosta kumoutuisi Digi- ja väestötietovirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen kansalaisneuvonnan antamista koskeva 2 §.

Lisäksi ehdotetaan, että Digi- ja väestötietoviraston tuottaman tukipalvelulain mukaisen tukipalvelun, palveluväylän käyttövelvollisuus poistetaan. Palveluväylää ei poisteta käytöstä, vaan sen tuotantoa jatketaan tukipalvelulain mukaisena palveluna. Näin ollen ne toimijat, jotka käyttävät palvelua, voivat edelleen sitä käyttää. Niillä viranomaisilla, joiden käyttövelvollisuus päättyisi, olisi jatkossakin tukipalvelulain 5 §:n 2 momentin nojalla oikeus käyttää palveluväylää.

Tukipalvelulakia muutettaisiin myös niin, että Digi- ja väestötietovirasto voisi jättää maksun perimättä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelusta ja asiointivaltuuspalvelusta eräiltä käyttäjäorganisaatioilta. Näistä palveluista ei ole toistaiseksi peritty maksuja. Jatkossa maksuja on tarkoitus alkaa periä, mutta maksuvelvollisuudesta voitaisiin vapauttaa valtiovarainministeriön asetuksella tarkemmin määritellyt viranomaiset, valtioelimet (kuten eduskunta ja tasavallan presidentti ja tasavallan presidentin kanslia) sekä julkista hallintotehtävää hoitavia, joiden toiminta merkittävässä määrin rahoitetaan valtion varoista. Myös kunnan, kuntayhtymän, hyvinvointialueen tai hyvinvointiyhtymän yksin tai yhdessä suoraan tai välillisesti täysin omistamat yhteisöt sekä mainittujen yksin tai yhdessä perustamat

säätiöt voitaisiin vapauttaa maksuista niin, että kuntia ja hyvinvointialueita ja niiden yhtymiä kohdeltaisiin tasapuolisesti maksuttomien palvelujen hyödyntämisessä – riippumatta siitä, millä tavalla organisoituen ne järjestävät lakisääteisten tehtäviensä hoitamisen. Maksuton käyttö rajattaisiin kilpailullisista syistä koskemaan palvelujen käyttöä julkisoikeudelliseen tarpeeseen, millä tarkoitetaan käytännössä sitä, että palvelujen maksuttomuus ei koskisi käyttöä toiminnassa, jota harjoitetaan kilpailutilanteessa markkinoilla. Maksuja näistä palveluista maksaisi siis ainakin osa välillisen julkishallinnon toimijoista. Asiointivaltuuspalvelusta maksuja maksaisivat myös yksityiset käyttäjäorganisaatiot, jotka hyödyntävät palvelua elinkeinotoiminnassaan, jossa ei ole kysymys julkisen hallintotehtävän hoitamisesta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Digi- ja väestötietoviraston digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyvien koordinoitavien resurssien on tarkoitus säilyttää ennallaan. Näiden tehtävien tarkoituksena on edistää digitaalisten palvelujen käyttäjäystävällisyyttä ja tukea digituen toimijoiden työtä. Lisäksi Digi- ja väestötietoviraston omien palvelujen (myös muun julkishallinnon sähköisissä palveluissaan tukipalveluina käyttämien Suomi.fi-palvelujen) käyttäjätukea ja neuvontaa vahvistettaisiin. Näiden toimenpiteiden johdosta kotitalouksien edellytykset käyttää digitaalisia palveluja todennäköisesti jossain määrin paranevat.

Kansalaisneuvonnan yleisneuvontapalvelun lakkauttamisella ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta kotitalouksien asemaan. Yhteydenotot kansalaisneuvontaan ovat jääneet alkuperäisiä arvioita paljon vähäisemmäksi. Digi- ja väestötietovirasto antaisi jatkossakin omien palvelujensa (myös muiden viranomaisen tukipalveluina käyttämien Suomi.fi-palvelujen) käyttöön tukea ja neuvontaa, jota myös vahvistettaisiin aiemmasta. Kukin viranomainen antaisi toimivaltaansa kuuluvissa asioissa neuvontaa hallintolain perusteella. Todennäköisesti kansalainen saa jopa nykyistä nopeammin neuvontaa, kun hän on suoraan yhteydessä oletettavasti toimivaltaiseen viranomaiseen yleisen kansalaisneuvonnan sijaan. Tilanteessa, jossa asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, jokaisella viranomaisella, myös Digi- ja väestötietovirastolla, on velvollisuus pyrkiä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen.

Palveluväylä on kansalaisille näkymätön tekninen tiedonsiirtoratkaisu. Siksi palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella ei nähdä olevan vaikutuksia kotitalouksien asemaan.

Eräiden tukipalvelujen maksullisuuteen liittyvillä muutoksilla ei ole välitöntä vaikutusta kotitalouksien asemaan. Osa tukipalvelujen välillisen julkishallinnon käyttäjäorganisaatioista voi siirtyä käyttämään muuta kuin Digi- ja väestötietoviraston luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua, mutta sähköisestä asiointista organisaatiot tuskin luopuvat tunnistuspalvelun maksullisuuden vuoksi. Muiden tunnistuspalvelujen käyttö ei myöskään ole käyttäjän näkökulmasta vaikeampaa kuin luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun käyttö.

Niiden toimijoiden osalta, jotka tulevat maksujen piiriin, on toki mahdollista, että ne ajan myötä siirtyvät käyttämään jotain muuta sähköistä ratkaisua kuin asiointivaltuuspalvelua valtuuttamisen tai puolesta-asioinnin ratkaisemiseksi. On kuitenkin erittäin epätodennäköistä, että mikään nyt asiointivaltuuksia käyttävä organisaatio siirtyisi takaisin paperivaltakirjoihin, joten muutoksella ei todennäköisesti ole vaikutusta sähköiseen puolesta-asiointiin.

Eräiden tukipalvelujen maksullisuus voi vaikuttaa kotitalouksiin, mikäli maksullisia tukipalveluja käyttävien organisaatioiden asiakas-, jäsen- tai palvelumaksut hieman nousevat kohonneiden sähköisen asiointin palvelujen tuotantokustannusten vuoksi.

4.2.2 Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

Esitykseen sisältyviä ehdotuksia kansalaisneuvonnan yleisneuvontapalvelun lakkauttamisesta sekä tukipalvelujen maksullisuudesta osalle käyttäjäorganisaatioista on arvioitu perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluvien yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan (hyvän hallinnon takeiden) toteutumisen kannalta.

4.2.2.1 Kansalaisneuvonnan lakkauttamisen perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

On mahdollista, että kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lakkauttaminen voi vaikuttaa hallinnossa asioivien – ja erityisesti heikommassa asemassa olevien, esimerkiksi vammaisten ja iäkkäiden henkilöiden – käytössä oleviin keinoihin löytää oikea viranomainen, johon ottaa yhteyttä omassa asiassaan. Esityksen valmistelussa on kuitenkin arvioitu, että riski tällaisen vaikutuksen muodostumisesta on vähäinen.

Kansalaisneuvonta on julkisten palvelujen käyttäjille suunnattu yleinen neuvontapalvelu, joka tukee muiden viranomaisten omaa neuvontaa. Palvelun avulla on haluttu lisätä tietoisuutta julkisen hallinnon palveluista sekä helpottaa niissä asiointia. Palvelun käyttö on kuitenkin jäänyt paljon vähäisemmäksi kuin arvioitiin palvelua perustettaessa. Muiden viranomaisten asioita koskevia neuvontapuheluja on ollut noin 12 500 vuodessa ja näiden puhelujen määrän arvioidaan tulevaisuudessa laskevan. Valtaosa palveluun tulevista yhteydenotoista koskee Digi- ja väestötietoviraston omia palveluja mukaan lukien koko julkishallinnon tukipalveluina käyttämät Suomi.fi-palvelut.

Kansalaisneuvonta palveluna on tarkoitettu kaikille eikä sitä ole erityisesti suunnattu iäkkäille tai muille erityisryhmille. Palvelua ovat käyttäneet kaikki ikäryhmät, eivätkä iäkkäämmät näy suurena käyttäjäryhmänä. Digi- ja väestötietoviraston arvion mukaan käyttäjät ovat pääosin työikäisiä. Palvelun erityisryhmille suunnattua tekstiviestikanavaa on käytetty vain muutamia kertoja kuukaudessa, ja näistä käyttäjistä osa ei ole kuulunut erityisryhmiin (käyttöä ei ole tiukasti rajattu vain erityisryhmille). Käytännössä palvelua käyttäneiden iäkkäiden tai erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden määrä voidaan siis arvioida pieneksi.

Ensisijaisesti digitaalisen viranomaisviestinnän edistämishjelman ([VM006:00/2024](#)) myötä digitaalisten (Suomi.fi) palvelujen neuvontaan siirretään resursseja kansalaisneuvonnasta. Ensisijaisesti digitaalisen viranomaisviestinnän edistämishjelmassa ei ole tarkoitus lakkauttaa käyntiasiointia eikä viranomaisten sähköposti- tai puhelinneuvontaa, vaan tarkoitus on säätää viranomaisaloitteisesta viestinvälityspalvelun (Suomi.fi-viestit) käyttöönotosta ja sähköisten tiedoksiantojen vastaanottamisesta vain silloin, kun henkilö käyttää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua kirjautuessaan viranomaisen sähköiseen palveluun, esimerkiksi Verohallinnon tai Kansaneläkelaitoksen sähköiseen palveluun. Ne, jotka eivät käytä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua, saivat edelleenkin tiedoksiantonsa kirjeellä postitse tai halutessaan sähköisesti muulla tavoin. Lakiesityksellä ei tässä valmistelun vaiheessa arvioida olevan välittömiä vaikutuksia niihin, jotka eivät nykyisellään käytä lainkaan viranomaisten sähköisiä palveluja.

Digi- ja väestötietovirasto ja muut viranomaiset luonnollisesti jatkavat omien palvelujensa asiointineuvontaa verkkosivuillaan, sähköpostitse ja puhelimitse. Kaikkia viranomaisia koskee yleinen neuvontavelvollisuus ja velvollisuus pyrkiä opastamaan hallinnon asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Viranomaiset ohjaavat jatkossakin vääriin paikkaan tulevia yhteydenottoja oikean viranomaisen tavoittamiseksi. Esityksellä ei olisi vaikutusta myöskään digitukea antavien tahojen tarjoamaan neuvontaan. Palvelu- ja toimitilaverkkouudistuksen myötä myös käyntiasiointi turvataan ja julkishallinnon yhteisissä Suomi-pisteissä annetaan

viranomaispalvelujen lisäksi asiointineuvontaa sekä tukea sähköiseen asiointiin. Käyntiasiointina annettava neuvonta on todennäköisesti puhelinasioinnin lisäksi vaikuttavinta erityisryhmille.

4.2.2.2 Eräiden tukipalvelujen maksullisuuden perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

Esityksessä ehdotetaan, että Digi- ja väestötietovirasto alkaisi periä eräiltä käyttäjäorganisaatioilta maksun luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun ja asiointivaltuuspalvelun käytöstä.

Tukipalvelujen kohdennetulla maksullisuudella voi ajatella olevan merkitystä yhdenvertaisuuden näkökulmasta sekä hyvän hallinnon takeiden näkökulmasta, mikäli välillisen julkishallinnon palvelut tämän johdosta heikkenisivät esimerkiksi erityisryhmille. Erityisryhmiin vaikuttaisi todennäköisesti haitallisesti se, jos maksullisuuden piiriin kuuluvat organisaatiot lakkaisivat tarjoamasta sähköisen puolesta-asioinnin mahdollisuutta.

Valtaosalle asiointivaltuuspalvelun hyödyntäjäorganisaatioista palvelu pysyisi kuitenkin edelleen maksuttomana: esitetty sääntely mahdollistaa maksujen perimättä jättämisen, mistä säädettäisiin tarkemmin valtiovarainministeriön asetuksella. Tämä joukko pitää sisällään viranomaisten tarjoamat asiointipalvelut sekä oletettavasti esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen palvelut - eli erityisesti käyttäjävolyymeiltaan merkittävät palvelut. Niiden toimijoiden osalta, jotka tulisivat maksujen piiriin, on toki mahdollista, että ne ajan myötä siirtyvät käyttämään jotain muuta sähköistä ratkaisua valtuuttamisen tai puolesta-asioinnin ratkaisemiseksi. On kuitenkin erittäin epätodennäköistä, että mikään nyt asiointivaltuuksia käyttävä organisaatio siirtyisi takaisin paperivaltakirjoihin, joten muutoksella ei todennäköisesti olisi vaikutusta sähköiseen puolesta-asointiin.

Tukipalvelut eivät itsessään ole oikeuksia tai velvollisuuksia luovia palveluja, vaan hallinnon asiakas hoitaa viranomaisasiointiaan viranomaisen asiointipalveluissa. Vastuu asiointipalvelujen toiminnasta on kullakin viranomaisella. Hallintolain organisatoriseen soveltamisalaan kuuluvan organisaation tulee palveluja tarjotessaan noudattaa hallintolain säännöksiä riippumatta siitä, hyödyntääkö se toiminnassaan tukipalvelulain mukaista tunnistuspalvelua tai asiointivaltuuspalvelua vai järjestääkö se vastaavat toiminnot muulla tavoin.

Lähtökohta maksuperustelain mukaan on, että viranomaisen palvelut ovat maksullisia. Tukipalveluista laskutetaan palvelujen käyttäjäorganisaatioita, joiden vastuulla on huolehtia palvelujensa tarjoamisesta ja niiden käytön mahdollistamisesta myös erityisryhmille. Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019) 5 §:n 1 momentin mukaan: ”Viranomaisen on tarjottava jokaiselle mahdollisuus toimittaa asiointitarpeeseensa liittyvät sähköiset viestit ja asiakirjat käyttäen digitaalisia palveluita tai muita sähköisiä tiedonsiirtomenetelmiä.” Säännös koskee myös niitä, jotka eivät ole viranomaisia, mutta hoitavat julkista hallintotehtävää.

4.2.3 Vaikutukset yrityksiin ja välilliseen julkishallintoon

Yritysten neuvontapalveluihin ei esitetä muutosta ja kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lakkauttamisella ei katsota olevan vaikutuksia yritysten asemaan. Välillisen julkishallinnon osalta kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lakkauttamisen seurauksena kysyntä neuvonnalle saattaa hieman lisääntyä, mutta todennäköisesti organisaatioille tulisi vain yksittäisiä neuvontatilanteita lisää kuukausitasolla.

Palveluväylän käyttövelvoitteen poistaminen voi vähentää vähitellen palveluväylän tuottamiseen osallistuvien yritysten palveluväylään liittyvää liiketoimintaa, mikäli käyttöönotot ja käyttäjäorganisaatioiden määrä muutoksen seurauksena laskevat. Kun palveluväylä jää kuitenkin laajasti käyttöön ja uusiakin palveluväylän käyttöönottoprojekteja on edelleen mahdollisuus käynnistää, voidaan vaikutusta pitää vähäisenä ainakin lähivuosina. Toisaalta käyttövelvoitteesta luopuminen avaa mahdollisuuksia hyödyntää uusia ICT-ratkaisuja, mikä voi mahdollistaa uutta liiketoimintaa.

Viranomaisilla, välillisellä julkishallinnolla ja yksityisillä on oikeus hyödyntää palveluväylää tietojen siirtoon. Ehdotetun lakimuutoksen sallima mahdollisuus eräille viranomaisille joustavammin hyödyntää muitakin liityntäratkaisuja (esim. viranomaisen tietovarantoon) tarjoaa myös yrityksille ja välilliselle julkishallinnolle joustavamman mahdollisuuden hyödyntää näiden viranomaisten tietovarantoja ja palveluja. Samalla se voi joissain tapauksissa alentaa integraation toteuttamisen tai ylläpitämisen kustannuksia ja tuoda myös tätä kautta kustannussäästöjä yrityksille ja välilliselle julkishallinnolle.

Viranomaisten lisäksi myös välillisen julkishallinnon organisaatiot saavat käyttää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua. Käyttö on sallittua vain julkisen hallintotehtävän tai julkisen tehtävän hoitamiseksi. Tunnistuspalvelua käyttäviä välillisen julkishallinnon organisaatioita, joilta perittäisiin jatkossa maksu, voisivat olla muun muassa työttömyyskassat, eläkekassat, sairauskassat ja lakisääteisiä vakuutuksia tarjoavat vakuutusyhtiöt sekä Työllisyysrahasto, Eläketurvakeskus, Maatalousyrittäjien eläkelaitos ja Potilasvakuutuskeskus. Näiden välillisen julkishallinnon käyttäjäorganisaatioiden asiointipalvelujen tunnistustapahtumat muodostavat tällä hetkellä noin 6 % kaikista tunnistustapahtumista. Tapahtumamääriltään suurimpien käyttäjäorganisaatioiden luonnollisen henkilön tunnistuspalvelusta maksamat maksut sijoittuisivat arviolta 60 000 ja 260 000 euron välille vuodessa.

Viranomaisten ja muiden julkista hallintotehtävää hoitavien lisäksi asiointivaltuuspalvelua voivat käyttää myös yksityiset yhteisöt, säätiöt ja elinkeinonharjoittajat elinkeinotoiminnassaan. Palvelua käyttävien yksityisten sekä maksullisuuden piiriin tulevan välillisen julkishallinnon asiointipalveluja on noin 40 kappaletta ja niiden tekemien puolesta-asiointia koskevien kyselyjen määrä on noin 6 % kaikista asiointivaltuuspalveluun tulevista kyselyistä. Suurimpia yrityskäyttäjiä ovat muun muassa terveydenhuoltopalveluja sekä perintätoimintaa harjoittavat yritykset. Maksuja maksavat välillisen julkishallinnon käyttäjäorganisaatiot olisivat vastaavia kuin edellä on todettu tunnistuspalvelun osalta. Tosin kaikki tunnistuspalvelun käyttäjäorganisaatiot eivät ainakaan vastaavassa määrin hyödynnä asiointivaltuuspalvelua. Suurimpien maksullisuuden piiriin tulevien käyttäjäorganisaatioiden asiointivaltuuspalvelusta maksamat maksut sijoittuisivat arviolta 25 000 ja 300 000 euron välille vuodessa.

Päätöksiä palvelujen hinnoittelua koskevista malleista ei ole vielä tehty – eikä maksuttomuuden piiriin tulevia käyttäjäorganisaatioita tarkalleen määritetty. Siksi edellä esitetyt maksuja koskevat arviot ovat alustavia. Hinnoittelumalli pyritään muodostamaan sellaiseksi, että se olisi mahdollisimman oikeudenmukainen sekä käyttömäärältään pienemmille että suuremmille käyttäjäorganisaatioille. Maksun suuruuteen per käyttäjäorganisaatio vaikuttaa myös tukipalvelun käytön määrä eli tunnistustapahtumien tai puolesta-asiointioikeuden tarkistusten määrä.

On mahdollista, että maksullisuuden myötä osa maksullisuuden piiriin tulevasta välillisestä julkishallinnosta siirtyy hyödyntämään vaihtoehtoisia tunnistuspalveluja. Niiden toimijoiden osalta, jotka tulevat maksujen piiriin, on mahdollista, että ne ajan myötä siirtyvät käyttämään jotain muuta sähköistä ratkaisua valtuuttamisen tai puolesta-asioinnin ratkaisemiseksi. On

kuitenkin erittäin epätodennäköistä, että mikään organisaatio siirtyisi takaisin paperivaltakirjoihin.

Tukipalvelulain 3 §:n 2 momentin mukaan luonnollisen henkilön tunnistuspalvelussa henkilö voidaan tunnistaa myös sellaisella tunnistusmenetelmällä, joka sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 (*eIDAS-asetus*) 6 artiklan mukaan kuuluu jäsenvaltioiden välillä vastavuoroisesti tunnustettaviin sähköisen tunnistamisen menetelmiin. Nykyisin eIDAS-asetuksessa tarkoitetuilla tunnistusmenetelmillä tehtävä tunnistautuminen on siis Suomessa toteutettu luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun yhteyteen ja tunnistuspalvelun maksullisuus koskisi myös eIDAS-asetuksessa tarkoitettua tunnistautumista muiden jäsenvaltioiden tunnistusvälineillä. Asetuksella (EU) 2024/1183 uudistetun eIDAS-asetuksen kansallinen täytäntöönpano ja siihen liittyvä käytännön suunnittelutyö on kesken. Eurooppalaisen digitaalisen identiteetin lompakon avulla tapahtuva tunnistautuminen on myös tarkoitus liittää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun yhteydessä tarjottavien tunnistusvälineiden joukkoon. Lompakkoa voi asiointipalvelussa hyödyntää sen tarjoamilla rajapinnoilla myös suoraan ilman pakollista kytköstä Suomi.fi-tunnistukseen.

Tukipalvelujen maksullisuus kohdistuisi samalla tavalla kaikkeen taloudelliseen toimintaan, koska maksuton käyttö voitaisiin mahdollistaa vain erälle viranomaisille, valtioelimille ja julkisen hallintotehtävän hoitamisessa, sikäli kun toimintaa merkittävässä määrin rahoitetaan valtion varoista. Myös kunnan, kuntayhtymän, hyvinvointialueen tai hyvinvointiyhtymän yksin tai yhdessä suoraan tai välillisesti täysin omistamat yhteisöt sekä mainittujen yksin tai yhdessä perustamat säätiöt voitaisiin vapauttaa maksuista niin, että kuntia ja hyvinvointialueita ja niiden yhtymiä kohdeltaisiin tasapuolisesti maksuttomien palvelujen hyödyntämisessä – riippumatta siitä, millä tavalla organisoituen ne järjestävät lakisääteisten tehtäviensä hoitamisen. Palvelujen maksuton käyttö rajattaisiin julkisoikeudelliseen tarpeeseen tapahtuvaan tukipalvelun käyttöön eikä maksuton käyttö siis koskisi mahdollista kilpailutilanteesta markkinoilla tapahtuvaa toimintaa. Näin ollen maksuttomuutta ei voida pitää kilpailuneutraliteettisääntelyn vastaisena taikka kiellettyinä valtiontukena. Valtiovarainministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset niistä, joille palvelun käyttö on maksutonta julkisoikeudelliseen tarpeeseen.

4.2.4 Vaikutukset julkiseen talouteen

Kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lakkauttamisesta arvioidaan saatavan Digi- ja väestötietovirastolle noin 230 000 euron tehostamispotentiaali vuosittain. Tästä 1 htv:a vastaava määrä voitaisiin ohjata viraston omien digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen ja neuvontaan sekä digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyviin tehtäviin. Jäljelle jäävä osuus (noin 166 000 euroa) muodostuisi virastolle säästökseksi. Säästö koostuu pääosin palkkakustannuksista.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella Digi- ja väestötietoviraston olisi mahdollista saada kustannussäästöjä. Säästöjen tavoittelemisen tekee mahdolliseksi ensinnäkin se, että Digi- ja väestötietoviraston omien palvelujen välisessä tiedonsiirrossa voidaan purkaa palveluväylän kautta tapahtuva reititys. Tämän ansiosta Digi- ja väestötietoviraston olisi mahdollista luopua osasta käyttämistään palveluväyläliittymistä. Liittymistä luopumisen myötä jäisivät pois liityntäpalvelimien ylläpitämiseen ja päivittämiseen liittyvät kustannukset sekä teknisen ympäristön tuotantokustannukset. Valtiovarainministeriöllä on käynnissä kaksi hanketta, joissa viranomaisten tietovarantojen hyödyntäminen on suuressa roolissa. Ensisijaisesti digitaalisen viranomaisviestinnän edistämishajonnan (VM006:00/2024) ja edesmenneen omaisen asioiden vaivattoman hoidon edistämiseksi asetetun hajonnan (VM013:00/2024) toteutuessa Digi- ja väestötietovirasto pystyisi alusta asti tarjoamaan käyttäjäorganisaatioille palveluväylän

vaihtoehtona arkkitehtuuriltaan kevyemmän, modernimman sekä nopeammin toteutettavan tavan hyödyntää Digi- ja väestötietoviraston palvelujen rajapintoja. Säästöihin antaa mahdollisuuden myös se, että palveluväylän käyttövelvollisuuden poistuessaa Digi- ja väestötietoviraston palveluväylän käyttöönotolle tarjoaman tuen tarve tulee oletettavasti vähentymään. Digi- ja väestötietoviraston ei myöskään tarvitsisi enää käsitellä palveluväylän käyttövelvollisuudesta poikkeamista koskevia poikkeuslupahakemuksia. Digi- ja väestötietovirasto arvioi, että palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella voidaan sen toiminnassa saavuttaa vuosittain noin 150 000 euron säästöt. Käyttövelvollisuuden poistamisesta huolimatta palveluväylää tarjottaisiin edelleen tukipalveluna ja Digi- ja väestötietovirasto kehittäisi palvelua käytössään olevien resurssien puitteissa. Digi- ja väestötietovirastolla on jo nyt kyvykkyys joidenkin vaihtoehtoisten liityntätapojen tarjoamiseen. Näistä ei siten aiheudu juurikaan lisäkustannuksia.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistaminen antaa myös muille julkisen hallinnon viranomaisille mahdollisuuden kustannusten vähentämiseen. Tällä hetkellä palveluväylän käyttämiseen veloitettavat viranomaiset pystyisivät jatkossa ilman Digi- ja väestötietoviraston myöntämää poikkeuslupaa valitsemaan palveluväylän sijaan yksittäistapauksessa käyttökelpoisemman, kustannustehokkaamman tai muuten tarkoituksenmukaisemman integraatiotavan. Esimerkiksi Ensisijaisesti digitaalisen viranomaisviestinnän edistämishjelman ja edesmenneen omaisen asioiden vaivattoman hoidon edistämiseksi asetetun ohjelman toimeenpanon yhteydessä palvelujen hyödyntäjät voisivat käyttää uusia rajapintoja ilman palveluväylää. Osa nykyisistä palveluväylää hyödyntävistä organisaatioista pystyisi Digi- ja väestötietoviraston tavoin alentamaan kustannuksiaan myös purkamalla olemassa olevia palveluväyläliityntöjään. Digi- ja väestötietoviraston arvion mukaan julkisen hallinnon säästöpotentiaali kokonaisuudessaan on noin kaksi miljoonaa euroa vuodessa. Lukuun eivät sisälly edellä mainitut, Digi- ja väestötietoviraston omassa toiminnassa saavutettavissa olevat säästöt.

Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua käyttää noin 600 organisaatiota, joilta maksuja perittäisiin esitetyn tukipalvelulain 25 §:n muutoksen reunaehdoilla noin 87 organisaatiolta (noin 15 % organisaatioista). Tunnistustapahtumia on palvelussa vuonna 2024 arviolta 230 miljoonaa. Näistä tapahtumista muiden kuin viranomaisten, valtioelinten ja merkittävästi valtion varoista rahoitettujen julkista hallintotehtävää hoitavien sekä kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisöjen ja säätiöiden tunnistustapahtumat muodostavat noin 6 %. Vuoden 2025 talousarviesityksessä sähköisen tunnistuksen välityspalvelun kustannuksiin on osoitettu arviomäärärahaa 7 milj. euroa. Lisäksi tunnistuspalvelun tuottamiseen muutoin arvioidaan tarvittavan noin 2,9 milj. euroa Digi- ja väestötietoviraston toimintamenoista.

Asiointivaltuuspalvelua käyttäviä asiointipalveluja on noin 270. Näistä maksuja voitaisiin esityksessä kuvatuilla reunaehdoilla periä 40:ltä, eli noin 15 prosentilta kaikista palvelua käyttävistä asiointipalveluista. Yhdellä käyttäjäorganisaatiolla voi olla useampia asiointipalveluja, joista puolesta-asiointia koskevia tarkastuskyselyjä tehdään. Asiointivaltuuspalvelua käyttäviä organisaatioita on siis vähemmän kuin 270 ja myös esitettyjä maksuja maksavien käyttäjäorganisaatioiden määrä olisi tämän hetken käyttäjätilastojen perusteella alle 40. Asiointipalveluista tehdään vuosittain palveluun noin 60 miljoonaa tarkastuskyselyä. Näistä muiden kuin viranomaisten, valtioelinten ja merkittävästi valtion varoista rahoitettujen julkista hallintotehtävää hoitavien sekä kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisöjen ja säätiöiden kyselyt ovat noin 6 %. Maksuja ei siis kohdistuisi arviolta 85 prosentille kaikista asiointipalveluista ja 94 prosenttia tarkastuskyselyistä olisi edelleen maksuttomia. Asiointivaltuuspalvelun tuottamisen kokonaiskustannusten Digi- ja väestötietovirastolle vuonna 2025 osalta on arvioitu olevan 3,7 milj. euroa.

Tukipalvelujen maksullisuuden arvioidaan tuottavan Digi- ja väestötietovirastolle yhteensä noin 810 000–1 450 000 euroa, josta asiointivaltuuspalvelun maksutulojen osuus on noin 220 000–550 000 euroa ja tunnistuspalvelun osuus noin 590 000–900 000 euroa. Digi- ja väestötietoviraston maksutuloilla on vaikutusta julkiseen talouteen sitä kautta, että Digi- ja väestötietoviraston määräraharahatarve maksullisten tukipalvelujen kustannusten kattamiseen pienenee eli maksuilla pyritään kattamaan osa tukipalvelujen tuotantokustannuksista.

Tulokertymään liittyy jonkin verran epävarmuuksia. Pääosalla maksujen piiriin tulevista ei ole käyttövelvollisuutta tukipalveluihin – eli ne voivat vapaasti valita, käyttävätkö Digi- ja väestötietoviraston tukipalveluja. Digi- ja väestötietoviraston arvion mukaan maksuttomuus on ollut erityisesti asiointivaltuuspalvelun käyttöönoton edistämisessä olennainen tekijä viime vuosina. On mahdollista, että maksullisuuden myötä osa maksullisuuden piiriin tulevista käyttäjäorganisaatioista harkitsee vaihtoehtoisten palvelujen hyödyntämistä. Markkinoilla ei tosin tällä hetkellä ole tarjolla asiointivaltuuspalvelun kaltaista yksinkertaista ja yhtä luotettavaa sähköistä puolesta-asiointioikeuden tarkastusta tarjoavaa palvelua. Niiden toimijoiden osalta, jotka tulevat maksujen piiriin, on mahdollista, että ne ajan myötä siirtyvät käyttämään jotain muuta sähköistä ratkaisua valtuuttamisen tai puolesta-asiointiin ratkaisemiseksi. On kuitenkin erittäin epätodennäköistä, että mikään organisaatio siirtyisi takaisin paperivaltakirjoihin. Myöskään täysin samanlaista palvelua kuin luonnollisen henkilön tunnistuspalvelu ei markkinoilla ole tarjolla. Rajatumman määrän tunnistustapoja tarjoavia palveluja markkinoilta kuitenkin löytyy. Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun erityisominaisuus on myös tunnistustapahtuman yhteydessä asiointipalvelulle väestötietojärjestelmästä välitettävät tunnistautunutta henkilöä koskevat tiedot, joita voivat (asiointipalvelulle myönnetystä tietoluvasta riippuen) olla esimerkiksi vakituinen osoite ja asuinkunta.

Maksujen vaikutus muuhun julkiseen talouteen on vähäinen. Siitä, että maksu voitaisiin jättää perimättä ainoastaan siltä osin kuin kyse on julkisoikeudelliseen tarpeeseen tapahtuvasta tukipalvelun käytöstä, voi johtua vähäisiä kustannuksia sellaisille viranomaisille ja muille maksuttomaan käyttöön oikeutetuille, jotka harjoittavat taloudellista toimintaa markkinoilla. Arvioidaan kuitenkin, että vaikutukset jäävät vähäisiksi, koska taloudellista toimintaa viranomaisilla, valtioelimillä ja merkittävässä määrin valtion varoista rahoitetuilla julkista hallintotehtävää hoitavilla on todennäköisesti vain vähäisessä määrin – ja vain vähemmistöllä niistä. Taloudellisessa toiminnassa ei välttämättä myöskään hyödynnetä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua tai asiointivaltuuspalvelua.

Myös kuntien tai kuntayhtymien sekä hyvinvointialueiden tai hyvinvointiyhtymien kokonaan omistamat yhteisöt sekä mainittujen perustamat säätiöt voitaisiin vapauttaa maksuista julkisoikeudellisessa toiminnassa niin, että kuntia ja hyvinvointialueita ja niiden yhtymiä kohdeltaisiin tasapuolisesti maksuttomien palvelujen hyödyntämisessä – riippumatta siitä, millä tavalla organisoituen ne järjestävät lakisäateisten tehtäviensä hoitamisen. Esityksellä ei siis olisi vaikutuksia myöskään kuntien tai hyvinvointialueiden talouteen laajemmin tarkasteltuna. Kuten edellä on todettu, myös kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisöille ja säätiöille voi tulla vähäisiä taloudellisia vaikutuksia siitä, että tukipalvelut olisivat maksullisia ei julkisoikeudellisessa toiminnassa, jota harjoitetaan kilpailutilanteessa markkinoilla. Yhteisöillä on kuitenkin mahdollisuus ottaa tukipalvelujen maksut huomioon asiakasmaksujaan tai muita liiketoiminnan tulojaan määritellessään. Tämä vähentäisi niille maksuista aiheutuvia kustannuksia. Kunnallista itsehallintoa ja rahoitusperiaatetta käsitellään jäljempänä jaksossa 10.3.

Edellä jaksossa 4.2.3 kuvattuja välilliseen julkishallintoon kuuluvia organisaatioita tulisi todennäköisesti maksullisuuden piiriin. Näiden toimijoiden rahoitus on järjestetty pääosin muilla tavoin kuin suoraan valtion varoista, vaikkakin toimijoiden taloudella on kytkös

julkiseen talouteen. Maksujen ei kuitenkaan arvioida muodostavan merkittävää kustannuslisää näille toimijoille.

Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle ja ortodoksiselle kirkolle sekä niiden seurakunnille aiheutuu palvelujen maksullisuudesta jonkin verran taloudellisia vaikutuksia. Seurakunnat ja kirkko hyödyntävät jonkin verran lähinnä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua (noin 140 000 tunnistustapahtumaa vuodessa).

4.2.5 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja palvelujen tuottamiseen

Kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lakkauttamisella arvioidaan olevan jonkin verran vaikutuksia muiden viranomaisten antaman neuvonnan määrään. On mahdollista, että neuvontamäärät kasvavat jonkin verran, sillä kansalaisneuvonnan yleisneuvonnasta nykyisin noin 50 % (noin 12 500 yhteydenottoa vuodessa) on kohdistunut muiden viranomaisten tarjoamiin palveluihin. Vaikutusten yksittäiseen viranomaiseen arvioidaan kuitenkin olevan vähäisiä, sillä neuvontamäärät jakautuvat julkisen hallinnon eri viranomaisille. Esityksen valmistelussa on arvioitu, että esimerkiksi suurille viranomaisille, kuten Kansaneläkelaitokselle ja Verohallinnolle, tulisi noin 5–10 kpl neuvontatilanteita lisää viikkotasolla ja pienemmille virastoille tulisi vain yksittäisiä neuvontatilanteita lisää kuukausitasolla. Kansalaisneuvonnasta ei kuitenkaan ole annettu kuin yleistä neuvontaa – eli varsinainen kunkin viranomaisen toimialan asioihin liittyvä erityinen neuvonta ei lisääntyisi viranomaisissa.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella ei ole välitöntä vaikutusta viranomaisten toimintaan tai palvelujen tuottamiseen, koska palveluväylän tuottamista jatketaan ja käyttäjäorganisaatioille tarjotaan käyttöönoton ja käytön tukea. Palveluväylä siis säilyisi edelleen keskeisenä liityntäratkaisuna ja palvelu voi saada lisää käyttäjiä, edellyttäen, että sen tekninen kehitys etenee halutulla tavalla. Digi- ja väestötietovirasto kehittää palveluväylää edelleen käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Digi- ja väestötietovirasto myös jatkaa yhteistyötä palveluväylän taustalla olevaa X-Road-teknologiaa kehittävän ja teknologian ylläpidosta vastaavan NIIS-yhdistyksen (Nordic Institute for Interoperability Solutions) kanssa. Suomen ja Viron välinen väestö- ja kaupparekisteritietojen vaihtaminen jatkuu ja tapahtuu jatkossakin palveluväylän kautta. Jatkossa viranomaisilla olisi palveluväylän käyttömahdollisuus, mutta ei käyttövelvollisuutta.

Digi- ja väestötietoviraston on nykytilanteessa perusteltua olla mukana NIIS-yhdistyksen jatkokehittämisessä, vaikka palveluväylän käyttövelvollisuus poistetaan. NIIS-yhdistys vaikuttaa ja toimii yleiseurooppalaisessa kontekstissa ja tekee yhteistyötä monissa eri konsortioissa liittyen tiedonsiirtoon ja yhteentoimivuuteen. Osallistumalla NIIS-yhdistyksen jatkokehittämiseen voidaan vaikuttaa siihen, että X-Road kehittyy haluttuun suuntaan ja että palveluväylä säilyy vartenotettavana vaihtoehtona tiedonsiirtojen toteuttamiselle.

Käyttövelvoitteesta luopuminen ei vaaranna julkishallinnon digitaalisen infrastruktuurin yhdenmukaisuutta eikä heikennä yhteentoimivuutta. Muutoksen tavoitteena on mahdollistaa käyttäjäorganisaatioille vaihtoehtoisia, kustannustehokkaampia, helpommin ylläpidettäviä ja vähintään saman tietoturvatason menetelmiä toteuttaa tietoturvallisia tiedon siirron ratkaisuja. Palveluväylän käyttövelvollisuudesta luopuminen tuo merkittävästi joustavuutta ja sitä myötä kustannustehokkuutta erityisesti organisaatioille, joille ei ole palveluväylää käytössä. Digi- ja väestötietoviraston väestötietojärjestelmän tietopalveluissa palveluväylä säilyy käytössä yhtenä mahdollisena integraatoratkaisuna.

Suurimmat hyödyt palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisesta ilmenevät juuri muiden viranomaisten toiminnassa. Se, että viranomainen ei yksittäistapauksessa ole sidottu

palveluväylään, vaan voi valita omiin tarkoituksiinsa parhaiten sopivan liityntätavan, tuo tehokkuutta järjestelmien toteuttamiseen.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistaminen ei tarkoita, että viranomaisten olisi välttämätöntä tarjota tietovarantoihinsa lukuisia eri liityntävaihtoehtoja. Muutoksella pyritään vain tekemään mahdolliseksi vaihtoehtoisten liityntätapojen tarjoaminen ja hyödyntäminen. Digi- ja väestötietovirasto on tähän saakka tarjonnut omiin palveluihinsa liityntäratkaisuna palveluväylää. Tiettyihin Digi- ja väestötietoviraston palveluihin on kuitenkin jo nyt olemassa muitakin liityntäratkaisuja. Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisen jälkeen Digi- ja väestötietovirasto voi tuoda tällaisia vaihtoehtoisia liityntätapoja saataville.

Maksujen vaikutus viranomaisten toimintaan on vähäinen, koska viranomaiset voitaisiin jättää maksuvelvollisuuden ulkopuolelle. Maksu voitaisiin jättää perimättä ainoastaan siltä osin kuin kyse on viranomaisen, valtioelimien ja eräiden julkista hallintotehtävää hoitavien julkisoikeudelliseen tarpeeseen tapahtuvasta tukipalvelun käytöstä. Tällä voi olla jonkin verran vaikutuksia viranomaisen tai muun maksuttomaan käyttöön oikeutetun toimintaan, jos se harjoittaa taloudellista toimintaa kilpailutilanteessa markkinoilla. Arvioidaan kuitenkin, että vaikutukset jäävät vähäisiksi, koska taloudellista toimintaa viranomaisilla, valtioelimillä ja merkittävässä määrin valtion varoista rahoitetuilla julkista hallintotehtävää hoitavilla on todennäköisesti vain vähäisessä määrin – ja vain vähemmistöllä niistä. Kunnilla ja hyvinvointialueilla on kuntalain 126 §:n ja hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 131 §:n perusteella lähtökohtainen velvollisuus eriyttää kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuva toiminta. Taloudellisessa toiminnassa ei välttämättä myöskään hyödynnetä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua tai asiointivaltuuspalvelua. Muut kuin viranomaiset eivät myöskään tukipalvelulain 5 §:n 2 ja 3 momentin mukaan saa käyttää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua kuin julkisessa hallintotehtävässä tai julkisessa tehtävässä. Mikäli viranomainen tai maksuttomaan käyttöön oikeutettu muu organisaatio on esimerkiksi integroinut samaan asiointivaltuuspalvelun käytön rajapintaan taloudellisessa toiminnassa tapahtuvaa käyttöä ja julkisoikeudellista käyttöä, olisi sen pystyttävä erottamaan maksullinen (taloudellisessa toiminnassa tapahtuva) käyttö maksuttomasta julkisoikeudellisesta käytöstä. On mahdollista, että jotkin organisaatiot voivat joutua ryhtymään tämän johdosta toimenpiteisiin tukipalvelun käytön uudelleen järjestämiseksi jonkin liityntänsä osalta.

4.2.6 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Kansalaisneuvonnan muiden viranomaisten palveluja koskevan yleisneuvonnan lakkauttamisella ei olisi suoraa vaikutusta kansalaisten neuvonnan saamiseen mahdollisissa kriisitilanteissa. Koronapandemian puhjettua Digi- ja väestötietovirasto sai Kansalaisneuvonnan kokemuksensa vuoksi tehtäväkseen tarjota valtakunnallista koronavirukseen liittyvää yleisneuvontaa. Kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lakkauttamisella ei kuitenkaan ole vaikutusta viraston mahdollisuuksiin ottaa vastaan tällaisia tehtäviä eikä se toisaalta suoraan puolla tehtävän osoittamista nimenomaisesti Digi- ja väestötietovirastolle mahdollisessa uudessa häiriö- tai kriisitilanteessa. Tarpeet neuvontaan kriisitilanteissa tulisi arvioida erikseen riippumatta Kansalaisneuvonnan yleisneuvonnan järjestämisestä.

4.2.7 Vaikutukset tietosuojaan ja tietoturvallisuuteen

Kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lakkauttamisella ei arvioida olevan vaikutuksia tietosuojaan tai tietoturvallisuuteen. Kansalaisneuvonta on ollut viranomaisten omaa neuvontaa täydentävää neuvontaa eikä neuvonta ole erityisesti kohdistunut tietosuoja- tai tietoturvallisuuskysymyksiin. Digi- ja väestötietoviraston kansalaisneuvonnan yleisen

neuvontapalvelun lakkauttamisesta vapautuvien resurssien suuntaaminen viraston omien digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen ja neuvontaan sekä digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyviin tehtäviin osaltaan edesauttaa tietoturvallisuuden toteutumista. Myös tukipalvelujen (Suomi.fi-palvelujen) neuvontaa jatkettaisiin.

Palveluväylä on tekninen tiedonsiirtoratkaisu organisaatioiden tietojärjestelmien välillä. Tiedonsiirtoratkaisulla ei ole vaikutusta siihen, miten rekisterinpitäjät tai käsittelijät käsittelevät henkilötietoja omissa järjestelmissään. Käyttäjäorganisaation luopuessa palveluväylän käytöstä tietosuoja- ja tietoturvallisuuden kannalta merkityksellistä on lähinnä tiedon luottamuksellisuuden ja eheyden sekä järjestelmien käytettävyyden varmistavan vaihtoehtoisen tiedonsiirtoratkaisun tietoturvallisuuden taso.

Voimassa olevan tukipalvelulain 5 §:n 1 momentin mukaan palveluväylän käyttövelvollisuudesta on mahdollisuus poiketa esimerkiksi tietoturvallisuuteen liittyvästä syystä. Käyttövelvollisuuden poistamisen myötä viranomaisen ei enää tarvitsisi hakea poikkeuslupaa, jos se haluaisi tietojen suojaamiseen liittyvistä syistä poiketa palveluväylän käyttövelvollisuudesta.

Silloin, kun tietojärjestelmien välisen integraatoratkaisun tarve liittyy tukipalvelun käyttämiseen, tukipalvelun palvelutuottaja vastaa tukipalvelunsa laadusta. Tukipalvelulain 4 luvussa säädetään tukipalvelujen laatu- ja tietoturvaluusvaatimuksista, tietojärjestelmää koskevista vaatimuksista, toiminta- ja ilmoitusvelvollisuudesta häiriötilanteissa sekä varautumisesta häiriötilanteisiin.

Viranomaisten digitaalisten palvelujen tietoturvaluusuteen kohdistuvista vaatimuksista on säädetty yleisellä tasolla digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetussa laissa. Lain 4 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on suunniteltava ja ylläpidettävä digitaaliset palvelunsa siten, että niiden tietoturvaluus ja tietosuoja on varmistettu. Säännöksessä edellytetään, että viranomaisen arvioi jo digitaalisen palvelun suunnitteluvaiheessa, miten palvelun käyttöön liittyvä tietoturvaluus aiotaan järjestää. Säännöksessä ei tarkemmin määritellä digitaalisen palvelun suunnittelussa huomioitavia tietoturvaluusvaatimuksia. Viranomaisen on pystyttävä osoittamaan tietoturvaluutta koskevalla suunnitteludokumentaatiolla ja siihen liittyvillä testausraporteilla, että tietoturvaluus on varmistettu riittäville tietoturvaluustoimenpiteillä. Digipalvelulain lisäksi myös julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019, tiedonhallintalaki) 4 luvussa säädetään tietoaineistojen käsittelyn tietoturvaluusvaatimuksista ja 4 a luvussa kyberturvaluutta koskevista vaatimuksista.

Vaikka palveluväylän käyttövelvollisuudesta luovutaan, lainsäädännöstä johtuu vaatimuksia viranomaisten käyttämien tiedonsiirtoratkaisujen tietoturvaluudelle. Ei siis ole nähtävissä, että käyttövelvoitteesta luopuminen aiheuttaisi heikennyksiä tiedonsiirtoratkaisujen tietoturvaluuteen tai tietosuojaan taikka niitä koskeviin vaatimuksiin.

Tukipalvelujen kohdennetulla maksullisuudella voisi ajatella olevan merkitystä tietosuoja- tai tietoturvaluuden toteutumiselle, jos maksullisuuden piiriin kuuluvat organisaatiot kustannussyistä ottaisivat käyttöön jonkin Digi- ja väestötietoviraston palvelua turvattomamman palvelun. Edellä on selostettu säännöksiä, jotka velvoittavat viranomaisia huolehtimaan palvelujensa tietoturvast. Digipalvelulain 6 §:ssä säädetään lisäksi siitä, milloin viranomaisella on lähtökohtainen velvollisuus käyttää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua tai muuta vahvaa sähköisen tunnistamisen palvelua. Viranomaiseksi mainitussa laissa katsotaan myös välillisen julkishallinnon organisaatiot, jotka hoitavat julkista hallintotehtävää. On myös huomattava, että kaikkia tunnistuksen välityspalveluja ja vahvan sähköisen tunnistamisen palveluja koskevat vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun lain

mukaiset tietoturvallisuuteen ja tietosuojaan liittyvät vaatimukset. Maksuperustelain mukaan viranomaisen palvelut ovat lähtökohtaisesti maksullisia. Tukipalveluista laskutetaan palvelujen käyttäjäorganisaatioita, joiden vastuulla on edelleen huolehtia palvelujensa tietoturvallisuudesta sekä asiakkaidensa henkilötietojen suojaamisesta. Tukipalvelujen maksullisuudella ei poiketa käyttäjäorganisaatioiden velvollisuudesta huolehtia henkilötietojen suojaamisesta tai velvollisuudesta huolehtia tietoturvallisuudesta.

5 Lausuntopalaute

Esitys oli lausuntokierroksella ajalla 10.2.-14.3.2025. Esityksestä vastaanotettiin yhteensä 67 lausuntoa, jotka sisälsivät lausuttavaa. Lausuntopalautteesta on laadittu lausuntoyhteenveto, jossa kuvataan lausuntojen keskeisin palaute ja merkityksellisimmät näkökannat. Lausuntopalaute ja lausuntoyhteenveto on saatavilla Valtioneuvoston hankeikkunasta hanketunnuksella VM167:00/2024, osoitteessa: <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM167:00/2024>.

5.1 Yleisvaikutelma lausunnoista

Yleisvaikutelma lausunnoista on, että kansalaisneuvonnan lakkauttamisen syitä ymmärrettiin, mutta melko suuri osa lausunnonantajista oli huolissaan heikommassa asemassa olevien hallinnon asiakkaiden mahdollisuudesta saada neuvontaa ja opastusta oikeaan viranomaiseen. Osa lausunnonantajista oli myös huolissaan muiden viranomaisten työmäärän lisääntymisestä.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamista pääsääntöisesti kannatettiin tai ei ainakaan vastustettu - muutamia lausujia lukuun ottamatta. Melko suuri osa lausujista esitti kuitenkin huolensa palvelun elinkaaresta, sekä esimerkiksi yhteentoimivuuden kärsimisestä. Erityisesti osa kunnista oli huolissaan siitä, seuraako palveluväylän käyttövelvollisuuden lakkauttamisesta uusia investointitarpeita uudenaikaisiin liityntäratkaisuihin.

Eräiden tukipalvelujen maksullisuuden kohdentamiseen liittyvää säädosmuutosta valtaosin kannatettiin niissä viranomaisissa, joilta maksut voitaisiin jättää perimättä. Ne, joilta maksuja hallituksen esityksen mukaan alettaisiin periä, suhtautuivat jossain määrin kielteisesti maksujen perimiseen. Osa lausujista totesi, että esityksestä oli haasteellista päätellä, kuuluuko viranomainen niihin, joilta maksut voitaisiin jättää perimättä. Maksujen osalta esitettiin myös huolena se, että jos osa toimijoista lakkaa käyttämästä asiointivaltuuspalvelua, saattaa se johtaa heikommassa olevien hallinnon asiakkaiden tilanteen heikkenemiseen. Muutama kunta tai kaupunkija edustava toimija esitti, että kuntien kokonaan omistamat osakeyhtiöt sekä liikelaitokset tulisi rajata maksullisuuden ulkopuolelle. Useat lausijat toivoivat siirtymäaika maksuille.

5.2 Lausunnoista tarkemmin ja pääasialliset muutokset jatkovalmistelussa

Ylimpien laillisuusvalvojien, oikeusministeriön sekä useiden kansalaisjärjestöjen lausunnoissa kiinnitettiin huomiota kansalaisneuvonnan lakkauttamisen mahdollisiin seurauksiin iäkkäille ja vammaisille ihmisille sekä digitaidottomille. Kiinnitettiin myös huomiota siihen, että esityksessä olisi tarpeen arvioida esityksen vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksiin sekä tietosuojaan. Tuotiin myös esille, että esityksen suhdetta perustuslakiin ja sääntämisjärjestystä olisi syytä arvioida paitsi kansalaisneuvonnan lakkauttamisen, myös tukipalvelulain maksullisuutta koskevaan säännökseen sisältyvän asetuksenantovaltuuden osalta. Mainittujen lausuntojen johdosta esitykseen lisättiin jakso 4.2.2 perus- ja ihmisoikeusvaikutuksista sekä jakso 4.2.7 vaikutuksista tietosuojaan ja tietoturvallisuuteen. Esitykseen lisättiin myös jakso 10 koskien suhdetta perustuslakiin ja sääntämisjärjestystä.

Lausuntojen johdosta pyrittiin myös läpi esityksen täsmentämään Digi- ja väestötietoviraston neuvontaan ja digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyviä tehtäviä jatkossa. Muutamissa lausunnoissa esitettiin myös, että kansalaisneuvonta olisi kriittinen palvelu mahdollisissa kriisitilanteissa (kuten koronapandemia). Tämän johdosta esitykseen lisättiin jakso 4.2.6.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisesta annettujen lausuntojen johdosta esitykseen (lähinnä jaksoon 4) lisättiin perusteluja käyttövelvollisuuden lakkauttamiselle sekä tuotiin aiempaa selvemmin esille, että palvelun tuotantoa on silti tarkoitus jatkaa ja että käyttäjäorganisaatioille tarjotaan tukea käyttöönottoihin ja käyttöön jatkossakin.

Eräiden tukipalvelujen maksullisuuteen liittyen esitettiin, että maksullisuudella saattaisi olla vaikutusta sähköiseen puolesta-asiointiin ja esimerkiksi rajat ylittäviin palveluihin ja tunnistamisen saatavuuteen. Näihin kysymyksiin liittyen esitykseen lisättiin tekstiä jaksoon 4.2 ja palvelujen maksullisuuden suhdetta perusoikeuksiin käsitellään myös jaksossa 10.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto esitti lausunnossaan, että julkista hallintotehtävää hoitavat – ja myös viranomaiset – voivat julkisoikeudellisen toiminnan lisäksi harjoittaa taloudellista toimintaa. Sen näkemyksen mukaan tukipalvelujen tarjoaminen julkisyhteisöille maksutta taloudelliseen toimintaan voisi olla kilpailuneutraliteetti- ja valtiontukisääntelyn vastaista. Tästä syystä tukipalvelujen maksuton käyttö rajattiin jatkovalmistelussa koskemaan julkisoikeudelliseen tarpeeseen tapahtuvaa tukipalvelujen käyttöä. Joidenkin lausunnonantajien esittämään huoleen tarpeesta eritellä maksullisia ja maksuttomia tapahtumia ei jatkovalmistelussa pidetty mahdollisena puuttua tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla.

Osa kunnista sekä Suomen Kuntaliitto ry esittivät, että myös kuntien ja liikelaitosten ja yhtiöiden tulisi voida käyttää tukipalveluja maksutta, kun ne hoitavat kunnan tai hyvinvointialueen lakisääteisiä tehtäviä. Esitystä muutettiin jatkovalmistelussa siten, että mahdollistettiin palvelujen maksuttomuus myös kunnan, kuntayhtymän, hyvinvointialueen tai hyvinvointiyhtymän yksin tai yhdessä suoraan tai välillisesti täysin omistamille yhteisöille sekä mainittujen yksin tai yhdessä perustamille säätiöille. Myös kuntien ja hyvinvointialueiden liikelaitoksille voitaisiin viranomaisina sallia maksuton tukipalvelujen käyttö. Esitykseen lisättiin myös kunnallista itsehallintoa ja rahoitusperiaatetta koskeva jakso 10.3.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Laki Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

3 §. Viraston tehtävät. Lain 3 §:n 2 momenttia muutettaisiin niin, että kansalaisneuvonnan hoitaminen poistettaisiin Digi- ja väestötietoviraston tehtävistä. Momentissa tarkoitettu kansalaisneuvonta on julkisten palvelujen käyttäjille suunnattu eri viranomaisten omaa neuvontaa täydentävä yleinen neuvontapalvelu. Kansalaisneuvontapalvelu -nimikkeen alaisuudessa Digi- ja väestötietoviraston tällä hetkellä tarjoamat palvelut kattavat osin myös muita tehtäviä, mukaan lukien hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalvelujen (Suomi.fi -palvelut) käyttäjätuki, eikä muutoksella olisi vaikutusta näihin tehtäviin. Kansalaisneuvonnan yleinen neuvontapalvelu lakkautettaisiin sen nykyisessä merkityksessä ja Digi- ja väestötietovirasto keskittyisi jatkossa yleisen neuvonnan sijaan sille asetuksella osoitettuihin digitaalisten palveluiden käyttäjätuen tehtäviin ja neuvomaan kansalaisia hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalvelujen käytössä.

Digi- ja väestötietoviraston tehtäväkuvausta muutettaisiin siten, että digitaalisten palveluiden käyttäjätukea koskeva lauseen osa korvattaisiin digitaalisten palvelujen käytön tukeen ja neuvontaan liittyvillä tehtävillä. Muutoksella selvennettäisiin sitä, että virasto jatkaisi edelleen

sille asetuksella osoitettuja digitaalisten palvelujen käyttäjätuen tehtäviä sekä antaisi kansalaisille neuvontaa viraston omien sähköisen asioinnin palvelujen käytössä, mihin luetaan mukaan kaikkea viranomaisasointia hyödyttävien hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalvelujen käyttäjätuki. Muutos olisi siis tältä osin selventävä, eikä sillä olisi vaikutusta oikeustilaan. Julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijatehtävien ja palvelujen hoitaminen säilyisi nykyisessä muodossaan. Kansalaiset saisivat edelleen neuvontaa julkisessa hallinnossa asioimiseen kulloinkin toimivaltaiselta viranomaiselta hallintolain 8 §:n mukaisesti.

6.2 Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta

5 §. *Tukipalvelujen käyttö julkisessa tehtävässä.* Lain 5 §:n 1 momenttia muutettaisiin niin, että eräiden viranomaisten käyttövelvollisuus 3 §:n 1 momentin 1 kohdan palveluun, eli palveluväylään, poistettaisiin.

25 §. *Tukipalvelujen kustannukset.* Lain 25 §:n 1 momenttia muutettaisiin niin että Digi- ja väestötietovirasto voisi jättää maksun perimättä eräiltä käyttäjäorganisaatioilta lain 3 §:n 1 momentin 4 ja 6 kohdassa tarkoitetuista palveluista – eli luonnollisen henkilön tunnistuspalvelusta (Suomi.fi-tunnistus) ja asiointivaltuuspalvelusta. Mainituista tukipalveluista ei tällä hetkellä peritä maksuja, vaikka voimassa oleva säännös sen mahdollistaa. Tarkoitus olisi alkaa periä mainituista palveluista maksu, mutta niin, että lailla mahdollistettaisiin, että valtiovarainministeriön asetuksella tietyn tyyppisille julkiseen hallintoon kuuluville voitaisiin säätää oikeus käyttää mainittuja tukipalveluja maksutta.

Maksu voitaisiin jättää perimättä ainoastaan siltä osin kuin kyse on julkisoikeudelliseen tarpeeseen tapahtuvasta tukipalvelun käytöstä. Rajausta tarkoittaa sitä, että säännöksessä tarkoitettuja tukipalveluja ei saisi käyttää maksutta kilpailutilanteessa markkinoilla harjoitetussa taloudellisessa toiminnassa. Julkista hallintotehtävää hoitavat – ja myös viranomaiset – voivat julkisoikeudellisen toiminnan lisäksi harjoittaa taloudellista toimintaa. Jos julkisyhteisöillä olisi mahdollisuus maksutta hyödyntää julkisin varoin tuettuja tukipalveluja taloudellisessa toiminnassa samoilla markkinoilla yksityisten yritysten kanssa, saattaisi se olla kilpailuneutraaliteetti- ja valtiontukisääntelyn vastaista. Esityksellä ei ole tarkoitus poiketa kilpailulain (948/2011) 4 a luvussa säädetyistä Kilpailu- ja kuluttajaviraston oikeudesta puuttua kunnan, kuntayhtymän, hyvinvointialueen, hyvinvointiyhtymän, valtion taikka niiden määräysvaltaan kuuluvan yksikön harjoittamaan kilpailulain vastaiseen menettelyyn tai toiminnan rakenteeseen.

Momentin 1 kohdan mukaan maksut voitaisiin jättää perimättä viranomaisilta. Lähtökohtaisesti maksut voitaisiin valtiovarainministeriön asetuksella säätää jätettäväksi perimättä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuilta viranomaisilta.

Maksuttomuuden piiriin voitaisiin momentin 2 kohdan perusteella säätää kuuluviksi myös eräät valtioelimet; eduskunta ja tasavallan presidentti ja tasavallan presidentin kanslia.

Momentin 3 kohdan mukaan maksu voitaisiin jättää perimättä myös valtiovarainministeriön asetuksessa tarkemmin määritellyiltä julkista hallintotehtävää hoitavilta, joiden toiminta merkittävässä määrin rahoitetaan (joko suoraan tai välillisesti) valtion varoista. Julkista hallintotehtävää hoitavia, jotka voitaisiin vapauttaa maksuvelvollisuudesta ovat esimerkiksi: Ahvenanmaan maakunnassa toimivat viranomaiset, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö sekä lakisääteiseen tutkimukseen johtavaa opetusta tarjoavat oppilaitokset.

Palveluista maksaisivat sellaiset julkista hallintotehtävää hoitavat (ei viranomaiset), joiden rahoitus on järjestetty muulla tavoin, kuten evankelis-luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkkokunta, työttömyyskassat, eläkekassat, sairauskassat ja lakisääteisiä vakuutuksia tarjoavat vakuutusyhtiöt sekä Työllisyysrahasto, Eläketurvakeskus, Maatalousyrittäjien eläkelaitos ja Potilasvakuutuskeskus. Asiointivaltuuspalvelun osalta maksuvelvollisia olisivat myös kaikki yksityiset toimijat, joilla ei ole julkista hallintotehtävää. Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua eivät yksityiset toimijat saa käyttää.

Momentin 4 kohdan perusteella maksuvelvollisuudesta voitaisiin vapauttaa myös kunnan, kuntayhtymän, hyvinvointialueen tai hyvinvointiyhtymän yksin tai yhdessä suoraan tai välillisesti täysin omistamat yhteisöt sekä mainittujen – eli kunnan, kuntayhtymän, hyvinvointialueen tai hyvinvointiyhtymän - yksin tai yhdessä perustamat säätiöt.

Tukipalvelulain 25 §:ään ehdotettu mahdollisuus jättää maksu perimättä eräiltä käyttäjäorganisaatiotyypeiltä on erityissäännös suhteessa maksuperustelakiin. Muilta osin maksuihin sovellettaisiin pykälän 4 momentin mukaisesti maksuperustelakia. Viittaus maksuperustelakiin siirrettäisiin lakiteknisistä syistä 1 momentista 4 momenttiin. Valtiovarainministeriö päättää Digi- ja väestötietoviraston suoritteiden maksuista annetussa valtiovarainministeriön asetuksessa (jäljempänä *maksuasetus*) maksuperustelain 8 §:n 2 momentin nojalla, mitkä Digi- ja väestötietoviraston suoritteet tai suoriteryhvät ovat maksullisia, mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella sekä mitkä suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein.

Muutettavaksi ehdotetun 25 §:n 4 momentin mukaan valtiovarainministeriön asetuksella eli käytännössä maksuasetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset myös siitä, minkä tyyppisiltä viranomaisilta, valtioelimiltä ja muilta julkista hallintotehtävää hoitavilta maksu jätettäisiin ehdotetun tukipalvelulain 25 §:n 1 momentin valtuuden perusteella perimättä. Maksuttomiin palveluihin oikeutetut toimijat määriteltäisiin siis lopulta tarkemmin valtiovarainministeriön asetuksella. Maksuasetuksella ei olisi välttämätöntä säätää kaikkien tukipalvelulain 25 §:n 1 momentissa lueteltujen oikeudesta maksuttomaan käyttöön, vaan maksuttoman käytön tarkoituksenmukaisuutta ja taloudellisia vaikutuksia arvioitaisiin säännöllisesti maksuasetuksen valmistelun yhteydessä.

Voimassa olevassa 4 momentissa säädetään, että käyttäjäorganisaatio vastaa itse vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetun lain mukaisten tunnistuspalveluntarjoajien kanssa solmimiinsa tunnistamispalvelun tarjoamista koskeviin sopimuksiin perustuvista maksuista. Säännös oli lain voimaan tullessa vuonna 2016 tarpeen siirryttäessä Vetuma-tunnistuspalvelusta Digi- ja väestötietoviraston tarjoamaan luonnollisen henkilön tunnistuspalveluun. Nytemmin säännökselle ei ole enää tarvetta, joten se voidaan korvata asetuksenantovaltuudella ja 1 momentista siirrettävällä viittauksella maksuperustelakiin.

7 Lakia alemman asteinen sääntely

Tukipalvelulain 25 §:ään ehdotettu mahdollisuus jättää maksu perimättä eräiltä viranomaisilta on erityissäännös suhteessa maksuperustelakiin. Muilta osin maksuihin sovellettaisiin maksuperustelakia. Valtiovarainministeriö päättäisi maksuasetuksessa maksuperustelain 8 §:n 2 momentin nojalla, mitkä Digi- ja väestötietoviraston suoritteet tai suoriteryhvät ovat maksullisia, mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella sekä mitkä suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Ehdotetun 25 §:n 4 momentin mukaan valtiovarainministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset myös

niistä käyttäjäorganisaatioista, joilta maksu jätettäisiin ehdotetun tukipalvelulain 25 §:n 1 momentin perusteella perimättä.

Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisen myötä valtuus säätää kansalaisneuvonnasta valtioneuvoston asetuksella poistuisi. Tämän myötä Digi- ja väestötietovirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen (53/2020) 2 § kumoutuisi. Asetuksen 2 §:n kumoamista koskeva maininta ehdotetaan oikeustilan selkeänä pitämiseksi lisättäväksi Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamista koskevan lain voimaantulosäännöksen 2 momentiksi.

8 Voimaantulo

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulevan voimaan mahdollisimman pian.

9 Toimeenpano ja seuranta

Osa kansalaisneuvonnasta vapautuvista resursseista siirretäisiin Digi- ja väestötietoviraston muihin tehtäviin.

Palveluväylän käyttövelvoitteesta luopumisen toimeenpano suunnitellaan yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Velvoitteesta luopumisen vaikutukset näkyvät vähitellen pidemmällä ajanjaksolla. Tukipalvelulakiin liittyvät maksumuutokset on tarkoitus ottaa virastossa käyttöön mahdollisimman pian lain voimaantulon ja maksuasetukseen tehtävien muutosten jälkeen.

Ehdotettujen muutosten toimivuutta ja vaikutuksia seurataan viranomaisilta ja sidosryhmiltä saatujen tietojen avulla sekä palvelujen ohjauksen yhteydessä.

10 Suhde muihin esityksiin

Eduskunnan käsiteltäväksi ollaan antamassa hallituksen esitys sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi. Kyseisessä esityksessä ollaan ehdottamassa muutettavaksi 5 §:n 1 momentti, jonka johdantokappaletta ehdotetaan muutettavaksi tässä esityksessä. Nämä esitykset on tarvittaessa sovittava eduskunnassa yhteen.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esitystä on tarkasteltu perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuuden, 21 §:n hyvän hallinnon takeiden, säädöstasoa koskevan 80 §:n, valtion veroista ja maksuista säätämistä koskevan 81 §:n sekä kunnallista itsehallintoa koskevan 121 §:n kannalta.

11.1 Yhdenvertaisuus ja hyvän hallinnon takeet

Tässä jaksossa käsitellään kansalaisneuvonnan lakkauttamisen sekä eräiden tukipalvelujen maksullisuuden suhdetta perustuslaissa säädettyihin yhdenvertaisuutta ja hyvän hallinnon takeita koskeviin perusoikeuksiin. Hyvän hallinnon takeiden toteutuminen on tässä yhteydessä relevantti kysymys lähinnä heikommassa asemassa olevien, kuten iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden kohdalla. Jaksossa hyvän hallinnon takeiden toteutumisesta sanottu soveltuu kuitenkin myös muihin kuin heikommassa asemassa oleviin hallinnon asiakkaisiin.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yleisellä yhdenvertaisuuslausekkeella ilmaistaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskeva pääperiaate.

Siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslaissa kielletään myös välillinen syrjintä eli sellaiset toimenpiteet, joiden vaikutukset tosiasiallisesti – vaikkakin vain välillisesti – johtaisivat syrjivään lopputulokseen.

Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

On mahdollista, että nykymuotoisen kansalaisneuvonnan lakkauttaminen voi hankaloittaa ainakin joidenkin hallinnon asiakkaiden mahdollisuuksia saada neuvontaa asioissaan, vaikka kansalaisneuvonnan merkitys onkin jäänyt odotettua vähäisemmäksi. Pyrkimyksillä lisätä julkishallinnon digitalisaatiota merkittävästi voi olla merkitystä kansalaisneuvonnan kaltaisen palvelun tarpeellisuuden kannalta. Näin ollen kansalaisneuvontaa koskeva muutosesitys on merkityksellinen perustuslain 6 ja 21 §:n kannalta.

Hallinnossa asioiville annettava neuvonta kuuluu viranomaisen toiminnassa noudatettaviin hyvän hallinnon perusteisiin. Hallintolain 8 §:n mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Neuvonta on maksutonta. Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Kansalaisneuvonnan tarkoituksena on ollut tukea muiden viranomaisten neuvontapalveluja. Kansalaisneuvonta on kuitenkin jokaisen viranomaisen vastuulle kuuluvaa neuvontaa täydentävää neuvontaa, eikä kansalaisneuvonnassa ole mahdollisuutta antaa yksityiskohtiin menevää neuvontaa yksittäisen viranomaisen toimivaltaan kuuluvissa asioissa.

Kansalaisneuvonta toimii nykyään pääosin puhelinneuvontana. Asiakaspalvelua antavat viranomaiset ovat yleisesti hyvin puhelimitse tavoitettavissa. Kun asiakkaat ovat suoraan yhteydessä toimivaltaiseen viranomaiseen, voidaan arvioida kansalaisten neuvonnan kokonaisuudessaan toimivan nykyistä nopeammin. Luonnollisesti osa asiakkaista on ajoittain yhteydessä vääräänkin viranomaiseen, mutta kansalaisneuvonnasta huolimatta tätä on tapahtunut myös nykytilassa. Väärät yhteydenotot ovat jatkossakin marginaalinen määrä kokonaisasioinnista ja jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Kansalaisneuvonnan yhteydessä on yleisneuvonnan lisäksi nykyisellään toiminut myös tukipalvelujen eli Suomi.fi-palvelujen käyttäjätuki. Suomi.fi-palvelujen käytön tuki jatkuu ennallaan ja sitä tullaan myös vahvistamaan, kun viranomaisasioinnissa siirrytään digitaalisten palvelujen ensisijaisuuteen.

Esityksessä ehdotetaan, että Digi- ja väestötietovirasto alkaisi periä eräiltä käyttäjäorganisaatioilta maksun luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun ja asiointivaltuuspalvelun käytöstä. Tukipalvelujen kohdennetulla maksullisuudella voi ajatella olevan merkitystä yhdenvertaisuuden näkökulmasta sekä hyvän hallinnon takeiden näkökulmasta, mikäli julkishallinnon palvelut tämän johdosta heikkenisivät esimerkiksi erityisryhmille. Erityisryhmiin vaikuttaisi todennäköisesti haitallisesti se, jos maksullisuuden piiriin kuuluvat organisaatiot lakkaisivat tarjoamasta sähköisen puolesta-asioinnin mahdollisuutta.

Valtaosalle asiointivaltuuspalvelun hyödyntäjäorganisaatioista palvelu pysyy kuitenkin edelleen maksuttomana: esitetty sääntely mahdollistaa maksujen perimättä jättämisen, mistä säädettäisiin tarkemmin valtiovarainministeriön asetuksella. Tämä joukko pitää sisällään

viranomaisten tarjoamat asiointipalvelut sekä oletettavasti esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen palvelut - eli erityisesti käyttäjävolyymeiltaan merkittävät palvelut. Niiden toimijoiden osalta, jotka tulevat maksujen piiriin, on toki mahdollista, että ne ajan myötä siirtyvät käyttämään jotain muuta sähköistä ratkaisua valtuuttamisen tai puolesta-asioinnin ratkaisemiseksi. On kuitenkin erittäin epätodennäköistä, että mikään nyt asiointivaltuuksia käyttävä organisaatio siirtyisi takaisin paperivaltakirjoihin, joten muutoksella ei todennäköisesti ole vaikutusta sähköiseen puolesta-asiointiin.

Tukipalvelut eivät itsessään ole oikeuksia tai velvollisuuksia luovia palveluja, vaan hallinnon asiakas hoitaa viranomaisasiointiaan viranomaisen asiointipalveluissa. Vastuu hallinnon asiakkaan mahdollisuudesta saada viranomaisen palveluja on kullakin viranomaisella. Hallintolain soveltamisalaan kuuluvan organisaation tulee palveluja tarjotessaan noudattaa hallintolain säännöksiä riippumatta siitä, hyödyntääkö se toiminnassaan tukipalvelulain mukaista tunnistuspalvelua tai asiointivaltuuspalvelua vai järjestääkö se vastaavat toiminnot muulla tavoin.

Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaan: ”Viranomaisen on tarjottava jokaiselle mahdollisuus toimittaa asiointitarpeeseensa liittyvät sähköiset viestit ja asiakirjat käyttäen digitaalisia palveluita tai muita sähköisiä tiedonsiirtomenetelmiä.” Säännös koskee myös niitä, jotka eivät ole viranomaisia, mutta hoitavat julkista hallintotehtävää. Tukipalveluista laskutetaan palvelujen käyttäjäorganisaatioita, joiden vastuulla on huolehtia palvelujensa tarjoamisesta ja niiden käytön mahdollistamisesta myös erityisryhmille.

Näistä lähtökohdista yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttamisella tai tukipalvelujen maksullisuudella ei merkittävässä määrin heikennetä heikommassa asemassa olevien taikka muidenkaan hallinnon asiakkaiden mahdollisuutta saada neuvontaa tai asioida hallinnossa eikä kansalaisneuvonnan lakkauttamista taikka tukipalvelujen maksullisuutta voida pitää perustuslain 6 tai 21 §:ssä säädetyn vastaisena.

11.2 Säädöstaso ja valtion viranomaisen maksuista säättäminen

Tukipalvelulain 25 §:n 1 momentti ja pykälän 4 momenttiin ehdotettu asetuksenantovaltuus ovat merkityksellisiä perustuslain 80 §:n ja 81 §:n kannalta. Perustuslain 81 §:n 2 momentissa säädetään valtion viranomaisten toiminnastaan perimistä maksuista. Sen mukaan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista on säädettävä lailla. Lailla tulee säätää yleisesti siitä, millaisista virkatoimista, palveluista ja tavaroista maksuja voidaan periä tai millaiset suoritteet ovat kokonaan maksuttomia. Samoin lailla on säädettävä maksujen suuruuden määrittämisessä noudatettavista periaatteista, kuten omakustannusarvon tai liiketaloudellisten perusteiden noudattamisesta. Säännös koskee kaikkia valtion virastoja ja laitoksia.

Perustuslain 80 §:n mukaan valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lainsäädännön alaan. Asetuksenantovaltuuksiin on perustuslakivaliokunnan käytännössä kohdistettu vaatimuksia sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta (esim. PeVL 1/2004 vp ja PeVL 45/2016 vp, s. 4).

Lähtökohtana valtioneuvoston ja ministeriön välisessä toimivallan jaossa on perustuslain 67 §:n mukaan, että valtioneuvosto antaa asetukset laajakantoisista ja periaatteellisesti tärkeistä asioista sekä niistä muista asioista, joiden merkitys sitä vaatii. Ministeriölle ei saa antaa

asetuksenantovaltaa asiassa, joka yhteiskunnallisen merkityksensä vuoksi kuuluu valtioneuvoston yleisistunnon ratkaistavaksi.

Ministeriölle voidaan osoittaa asetuksenantovaltaa yhteiskunnalliselta ja poliittiselta merkitykseltään vähäisemmissä asioissa sekä selvästi teknisluonteisissa ja toimeenpanoa koskevissa asioissa. Ministeriölle voidaan siten antaa asetuksenantovaltaa pääasiassa ministeriön omaa toimialaa koskevissa asioissa edellyttäen, että asia ei sen yhteiskunnallisen merkityksen johdosta ole käsiteltävä valtioneuvoston yleisistunnossa.

Perustuslakivaliokunta on käsitellessään hallituksen esitystä sairausvakuutuslaiksi (HE 50/2004 vp, HE 164/2004 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, että vakuutetun oikeuksien kannalta tärkeitä seikoista oli ehdotettu säädettäväksi ministeriön eikä valtioneuvoston asetuksella. Tämä ei valtuussäännöksen väljyys huomioon ottaen ollut hyvin sopusoinnussa perustuslain 80 §:n 1 momentin sen lähtökohdan kanssa, jonka mukaan ministeriölle voidaan osoittaa asetuksenantovaltaa lähinnä teknisluonteisissa sekä yhteiskunnalliselta ja poliittiselta merkitykseltään vähäisemmissä asioissa. (PeVL 33/2004 vp, s. 6/I, PeVL 27/2004 vp, s. 3, PeVL 7/2005 vp, s. 11/I) Esityksen mukaan tukipalvelulain 25 §:n 1 momenttiin lisättäisiin mahdollisuus jättää maksu perimättä julkisoikeudelliseen tarpeeseen tapahtuvasta tukipalvelun käytöstä eräistä tukipalveluista viranomaisilta, valtioelimiltä sekä julkista hallintotehtävää hoitavalta, jonka toiminta merkittävässä määrin rahoitetaan valtion varoista. Myös kunnan, kuntayhtymän, hyvinvointialueen tai hyvinvointiyhtymän yksin tai yhdessä suoraan tai välillisesti täysin omistamat yhteisöt sekä mainittujen yksin tai yhdessä perustamat säätiöt voitaisiin vapauttaa maksuista. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että valtiovarainministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset niistä käyttäjäorganisaatioista, joilta maksu jätetään perimättä. Maksuihin sovellettaisiin muutoin, mitä valtion maksuperustelaisissa säädetään.

Maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista olisi säädetty lailla. Tässä tapauksessa maksuista säädettäisiin maksuperustelaisissa ja tukipalvelulain säännös maksujen perimättä jättämisen mahdollisuudesta eräiltä olisi erityissäännös. Ehdotettu asetuksenantovaltuus on perustuslakivaliokunnan käytännössä edellytetyllä tavalla täsmällinen ja tarkkarajainen.

Yksityisten tahojen maksuvelvollisuudesta säädettäisiin laissa – ja nämä olisivat maksuvelvollisia, koska niitä ei voitaisi vapauttaa maksuvelvollisuudesta ministeriön asetuksella. Eräänlaisen poikkeuksen tähän muodostaisivat eräät julkista hallintotehtävää hoitavat tahot, jotka ovat viranomaisomisteisia (esimerkiksi kunnan kokonaan omistama yhtiö) taikka joiden toiminta merkittävässä määrin rahoitetaan valtion varoista (esimerkiksi Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö sekä lakisääteiseen tutkintoon johtavaa opetusta tarjoavat oppilaitokset). Näidenkin osalta lailla olisi kuitenkin säädetty siitä, että niiltä lähtökohtaisesti peritään maksu, ellei niitä ministeriön asetuksella vapautettaisi maksusta.

Ministeriön asetuksenantovaltuus olisi rajattu koskemaan sen toimialaan kuuluvan viraston perimiä maksuja. Ottaen huomioon, että viranomaisten palvelut ovat maksuperustelain mukaan lähtökohtaisesti maksullisia, ei ministeriölle osoitettua lailla tarkasti rajattua maksuvelvollisuudesta vapauttamista koskevaa asetuksenantovaltuutta voida pitää yhteiskunnallisesti tai poliittisesti niin merkityksellisenä asiana, josta ei voitaisi säätää ministeriön asetuksella.

Ehdotetun 25 §:n 4 momentin asetuksenantovaltuuden osoittamisen ministeriölle ei voida katsoa olevan vastoin perustuslain 80 §:ssä ja 81 §:ssä säädettyä.

11.3 Kunnallinen itsehallinto ja rahoitusperiaate

Perustuslain 121 §:ssä taataan kunnille itsehallinto. Valtio voi antaa Suomessa kunnille tehtäviä vain lailla säätämällä. Säädettyä kunnille tehtäviä on huolehdittava, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua tehtävistään, eli valtion on taattava kunnille riittävät voimavarat antaessaan kunnille tehtäviä (ns. rahoitusperiaate, esim. PeVL 41/2014 vp, PeVL 50/2005 vp, s. 2/I, PeVL 41/2002 vp, s. 3/II).

Kunnille ei tässä hallituksen esityksessä esitetä uusia tehtäviä. Kuntien viranomaisilla on tukipalvelulain 5 §:n 1 momentin mukaan lakisääteisissä tehtävissään velvollisuus käyttää eräitä tukipalveluja, kuten luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua sekä osaa asiointivaltuuspalvelusta. Lisäksi kuntien omistamilla yhteisöillä sekä kuntien perustamilla säätiöillä on lain 5 §:n 2 ja 3 momentin perusteella oikeus käyttää tukipalveluja, kun ne toteuttavat julkista hallintotehtävää tai julkista tehtävää. Kunnallisilla viranomaisilla on oikeus käyttää kaikkia tukipalveluja myös muissa kuin lakisääteisissä tehtävissään.

Esitykseen sisältyy ehdotus siitä, että tukipalvelut muuttuisivat jatkossa maksullisiksi, kuitenkin siten, että kunnan, kuntayhtymän, hyvinvointialueen tai hyvinvointiyhtymän yksin tai yhdessä suoraan tai välillisesti täysin omistamille yhteisöille sekä mainittujen yksin tai yhdessä perustamille säätiöille voitaisiin jatkossakin valtiovarainministeriön asetuksella mahdollistaa tukipalvelujen maksuton käyttö niiden julkisoikeudellisissa tehtävissä. Valtiovarainministeriössä on tarkoitus valmistella tarvittavat asetusmuutokset siten, että maksuja ei tulisi perimään kunnilta ja kuntayhtymiltä tai niiden omistamilta yhteisöiltä tai perustamilta säätiöiltä lain tullessa voimaan.

Vaikka lain tasoinen sääntely jättää kysymyksen palvelujen maksullisuudesta osin avoimeksi, ei maksujen mahdollinen määrääminen itsessään edellytä rahoitusperiaatteen mukaista korvausta. Rahoitusperiaate tulisi ottaa huomioon myös valtiovarainministeriön maksuasetuksen valmistelussa.

Mikäli kunnille aiheutuisi kustannuksia siitä, että ne joutuvat erottamaan tukipalvelujen maksutonta ja maksullista käyttöä käytännön toiminnassaan, tilanteessa ei olisi kyse kunnalle annetusta lakisääteisestä tehtävästä, vaan kunnan omassa toiminnassaan tekemästä ratkaisusta järjestää tieto- ja viestintätekniset palvelut tietyllä tavalla. Muutosta ei tältäkin osin pidetä merkityksellisenä rahoitusperiaatteen kannalta.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiesitykset voidaan edellä mainituilla perusteilla käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain (304/2019) 3 §:n 2 momentti
seuraavasti:

3 §

Viraston tehtävät

Digi- ja väestötietovirasto hoitaa digitaalisten palvelujen käytön tukeen ja neuvontaan liittyviä
tehtäviä sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijatehtäviä ja palveluja. Näistä
tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan Digi- ja väestötietovirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen
(53/2020) 2 §.

2.

Laki

hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (571/2016) 5 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 25 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisina kuin niistä ovat, 5 §:n 1 momentin johdantokappale laissa 649/2022 ja 25 §:n 1 momentti laissa 1314/2019, seuraavasti:

5 §

Tukipalvelujen käyttö julkisessa tehtävässä

Seuraavat julkisen hallinnon viranomaiset ovat velvollisia käyttämään 3 §:n 1 momentin 2–4, 7 ja 8 kohdassa tarkoitettuja tukipalveluja sekä asiointivaltuuspalvelusta saatavaa tietoa henkilön toimivallasta laillisenä edustajana, kun tukipalvelu on käytettävissä ja kyseistä tukipalvelua vastaavan itsenäisesti hankitun palvelun palvelusopimus on päättynyt, jollei viranomaisen ole teknisistä tai toiminnallisista tai kustannustehokkuuteen taikka tietoturvallisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä käyttää toiminnassaan tai sen osassa muuta palvelua:

25 §

Tukipalvelujen kustannukset

Tukipalvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset katetaan valtion varoista ja tukipalvelun käyttö on käyttäjäorganisaatiolle maksutonta pois lukien 3 §:n 1 momentin 4–6 ja 8 kohdassa tarkoitettujen tukipalvelujen käyttö, josta palvelutuottaja perii käyttäjäorganisaatiolta maksun. Mainitun momentin 4 ja 6 kohdassa tarkoitettujen tukipalvelujen käytöstä julkisoikeudelliseen tarpeeseen voidaan maksu kuitenkin jättää perimättä:

- 1) viranomaisilta;
- 2) valtioelimiltä;
- 3) julkista hallintotehtävää hoitavilta, joiden toiminta merkittävässä määrin rahoitetaan valtion varoista;
- 4) kunnan, kuntayhtymän, hyvinvointialueen tai hyvinvointiyhtymän yksin tai yhdessä suoraan tai välillisesti täysin omistamilta yhteisöiltä sekä mainittujen yksin tai yhdessä perustamilta säätiöiltä.

Valtiovarainministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset niistä käyttäjäorganisaatioista, joilta maksu 1 momentin perusteella jätetään perimättä. Maksuihin sovelletaan muutoin, mitä valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 28.8.2025

Pääministeri

Petteri Orpo

Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen

1.

Laki

Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain (304/2019) 3 §:n 2 momentti
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Viraston tehtävät

Viraston tehtävät

Digi- ja väestötietovirasto hoitaa kansalaisneuvontaa, digitaalisten palveluiden käyttäjätukea sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijatehtäviä ja palveluita. Näistä tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Digi- ja väestötietovirasto hoitaa digitaalisten palvelujen käytön tukeen ja neuvontaan liittyviä tehtäviä sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijatehtäviä ja palveluja. Näistä tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan Digi- ja väestötietovirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen (53/2020) 2 §.

2.

Laki

hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (571/2016) 5 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 25 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisina kuin niistä ovat, 5 §:n 1 momentin johdantokappale laissa 649/2022 ja 25 §:n 1 momentti laissa 1314/2019, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Tukipalvelujen käyttö julkisessa tehtävässä

Tukipalvelujen käyttö julkisessa tehtävässä

Seuraavat julkisen hallinnon viranomaiset ovat velvollisia käyttämään 3 §:n 1 momentin 1–4, 7 ja 8 kohdassa tarkoitettuja tukipalveluja sekä asiointivaltuuspalvelusta saatavaa tietoa henkilön toimivallasta laillisenä edustajana, kun tukipalvelu on käytettävissä ja kyseistä tukipalvelua vastaavan itsenäisesti hankitun palvelun palvelusopimus on päättynyt, jollei viranomaisen ole teknisistä tai toiminnallisista tai kustannustehokkuuteen taikka tietoturvallisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä käyttää toiminnassaan tai sen osassa muuta palvelua:

Seuraavat julkisen hallinnon viranomaiset ovat velvollisia käyttämään 3 §:n 1 momentin 2–4, 7 ja 8 kohdassa tarkoitettuja tukipalveluja sekä asiointivaltuuspalvelusta saatavaa tietoa henkilön toimivallasta laillisenä edustajana, kun tukipalvelu on käytettävissä ja kyseistä tukipalvelua vastaavan itsenäisesti hankitun palvelun palvelusopimus on päättynyt, jollei viranomaisen ole teknisistä tai toiminnallisista tai kustannustehokkuuteen taikka tietoturvallisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä käyttää toiminnassaan tai sen osassa muuta palvelua:

25 §

25 §

Tukipalvelujen kustannukset

Tukipalvelujen kustannukset

Tukipalvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset katetaan valtion varoista ja tukipalvelun käyttö on käyttäjäorganisaatiolle maksutonta pois lukien 3 §:n 1 momentin 4–6 ja 8 kohdassa tarkoitettujen palvelujen käyttö, josta palvelutuottaja voi periä käyttäjäorganisaatiolta maksun. *Maksuista säädetään valtion maksuperustelaissa (150/1992).*

Tukipalvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset katetaan valtion varoista ja tukipalvelun käyttö on käyttäjäorganisaatiolle maksutonta pois lukien 3 §:n 1 momentin 4–6 ja 8 kohdassa tarkoitettujen tukipalvelujen käyttö, josta palvelutuottaja perii käyttäjäorganisaatiolta maksun. *Mainitun momentin 4 ja 6 kohdassa tarkoitettujen tukipalvelujen käytöstä julkisoikeudelliseen*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*tarpeeseen voidaan maksu kuitenkin jättää
perimättä:*

- 1) viranomaisilta;*
- 2) valtioelimiltä;*
- 3) julkista hallintotehtävää hoitavilta,
joiden toiminta merkittävässä määrin
rahoitetaan valtion varoista;*
- 4) kunnan, kuntayhtymän,
hyvinvointialueen tai hyvinvointiyhtymän
yksin tai yhdessä suoraan tai välillisesti täysin
omistamilta yhteisöiltä sekä mainittujen yksin
tai yhdessä perustamilta säätiöiltä.*

Käyttäjäorganisaatio vastaa itse vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetun lain mukaisten tunnistuspalveluntarjoajien kanssa solmimiinsa tunnistamispalvelun tarjoamista koskeviin sopimuksiin perustuvista maksuista.

Valtiovarainministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset niistä käyttäjäorganisaatioista, joilta maksu 1 momentin perusteella jätetään perimättä. Maksuihin sovelletaan muutoin, mitä valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
